

Divrej Tora

KITISA

ŠABAT 15. OŽUJKA 2025. - 15. ADARA 5785.

Radovanje unaprijed, čekanje, iščekivanje. Teška je zadaća činiti to strpljivo, ostajući usredotočen na cilj i voljan čekati, ma koliko dugo potrajalo. Ipak, upravo takvo sanjarenje i disciplina nas motiviraju da težimo visokim ciljevima i ne zadovoljimo se prosječnošću.

Ova se tenzija nalazila u suštini priče o Zlatnom teletu, *eigel hazahavu*, u kojoj je Židovskom narodu ponestalo strpljenja, pa su snizili svoje kriterije i očekivanja od života pod vodstvom svetog Mošea na slijeđenja kipa životinje. Kakva šokantna promjena! No, učinili su tu promjenu jer je – uostalom – Moše bio odsutan četrdeset dana i sada su mogli zamisliti život bez njega.

Ovaj isti motiv možda stoji iza poznatih stihova o šabesu koji se nalaze neposredno prije priče o Zlatnom teletu (Šemos 31:16). "V'šomru b'nei Jisrael es Hašabes. Židovski narod će čuvati Šabes kako bi Šabes bio vječni savez za sva pokoljenja." *Ohr HaChaim* sugerira da se zapovijed "čuvati Šabes", ili "v'šomru", odnosi na upotrebu istog tog izraza koji opisuje Jaakovljevi stav prema Josipovim snovima, gdje je zapisano (Berešis 37:11) da je "njegov otac čuvao tu stvar, v'aviv šamar es hadavar". Tamo nas Raši uči da taj izraz podrazumijeva pažljivo čuvanu nadu, kojom je Jaakov čekao i iščekivao ispunjenje Josipovog sna.

Upravo to iščekivanje spriječilo je Jaakova da se pomiri

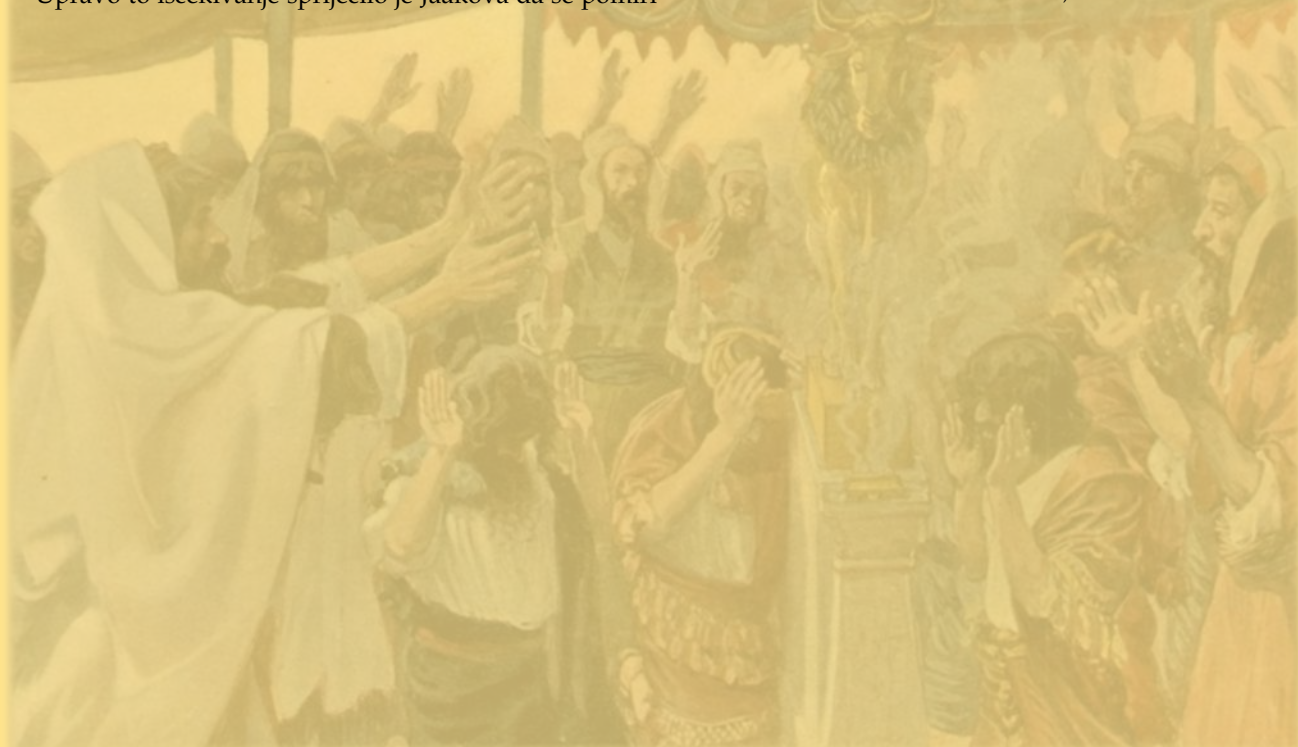
s gubitkom Josipa dok je održavao nadu i san o ponovnom susretu s Josipom, da ga ugleda kao budućeg vođu (37:35; vidi Rašija na to). On se lako mogao pomiriti s prividnom stvarnošću Josipove smrti, ali je odlučio nastaviti sanjati, i san se na kraju ispunio.

Na taj način mi "činimo Šabes". Čekamo ga, u stanju iščekivanja posebnog obilježja tog dana, ne dopuštajući sebi da se naviknemo na svijet svakodnevice naših radnih dana. Što više "čekamo Šabes", što više čeznemo za nečim dubljim i spokojnijim, nečim povezanijim i svetijim od naših uobičajenih dana, to ćemo više Šabes doživjeti na taj način.

Ovaj isti stav osnova je temeljne vrijednosti צפייה - לישועה iščekivanja spasenja, čežnje za iskupljenjem kojega svi mi očekujemo. Svijet nije onakav kakav bi trebao biti, puno je toga još oštećeno. Što se više navikavamo na njega takvog kakav jest, to su nam manji izgledi da ga vidimo kako dostiže svoje konačno savršenstvo.

Naš je zadatak strpljivost, čekanje s odlučnošću da vidimo ispunjenje naših osobnih i kolektivnih snova, i nikada se ne zadovoljimo s manje od toga.■

Rabbi Moshe Hauer, Tora kao način života

Kohen - prva aliya - 45 p'sukim - 30,11-31,17

Daleko najduža prva *aliya* u Tori (ali ne i najduža za čitanja ponedjeljkom, četvrtkom i na Minhu prethodnog šabata, budući da ne čitamo čitavu prvu *aliju*).

Prvih 6 *psukim* *sedre* dio su *micve* o pola šekela, koji se čitaju kao Maftir na *Paršat Škalim*. Pola šekela se koristilo za prebrajanje naroda i za stvaranje fonda za kupnju kolektivnih žrtvi tijekom godine, kao i za druge duhovne potrebe zajednice. Pola šekela se tražilo od muškaraca u dobi od 20 godina naviše. Kod žena je to bilo prepušteno njihovom slobodnom izboru. (Pošto se pola šekela koristilo da se prebroji vojna sila, bilo je neophodno voditi zasebnu evidenciju o dobrovoljnom prilogu žena.) Ipak, žene su mogle sudjelovati u ovoj *micvi*. Mada se i od *kohanim* tražilo da daju po pola šekela, nad njima sudovi nisu vršili "prisilu" kako su to radili s nekohanim, u znak poštovanja prema njihovom statusu i funkciji u društvu. *Škalim* se **nije prihvaćalo** od nežidova. (Postojali su fondovi u *Beit HaMikdašu* u koje su nežidovi mogli prilagati, ali ne i pola šekela. To je neka vrsta članarine - samo za članove.)

Prikupljanje se vršilo u adaru, tako da fond bude spreman za nisan, za početak "godine *Beit HaMikdaša*". *Micva* je na snazi u vrijeme *Beit HaMikdaša*, u čije vrijeme se tražilo čak i od Židova koji su živjeli van Izraela da daju svoj prilog. Bez *Beit HaMikdaša*, mi zapravo ne vršimo *micvu*, već održavamo memorijalne običaje, konkretno, čitanje *Paršat Škalim* i davanje *zeiher l'mahacit haškel* prije čitanja Megile. Zapamtite: u današnje vrijeme mi ne dajemo *mahacit haškel*, već čuvamo uspomenu na to. Značajna razlika.

Sudjelovanje u *micvi* pola šekela pokazuje da čovjek želi biti dijelom *Klal Jisraela*, te tu osobu uključuje u pomirenje za narod.

Sljedeći dio bavi se umivaonicom (*Kijorom*) i njezinim postoljem (*v'kano*) za *kohanim*, za pranje njihovih ruku i nogu prije vršenja njihovog svetog posla. *Kohen* koji ne opere (posveti) svoje ruke i noge prije "službe" u *Beit HaMikdašu* podliježe "smrti s Nebesa", a *korban* koji je prinio je nevažeći.

Što nam to može govoriti? Naši su nam učenjaci zapovijedili da prije jela pri kojem se objeđuje kruh peremo ruke. (Zapravo ova se "rabin-ska *micva*" pripisuje Šlomi HaMelehu i njegovom Sanhedrinu.) Ima nekoliko *p'sukim* u Tori za koje se smatra da su poticaj za *micvu* pranja ruku. Ovo jedan od njih, a temelji se na poznatom konceptu da je naš stol (za hranu) poput žrtvenika. Pred nas je stavljen izazov da svakodnevni čin jedenja uzvisimo i u njega unesemo duhovnost koja je obilježje judaizma i života prema Tori. Ta usporedba žrtvenika i našeg stola za blagovanje zaslužna je za niz običaja, poput soljenja *HaMoci* te micanja ili prekrivanja noža za rezanje kruha (prema nekim izvorima ovo nije obavezno na šabat) za *Birkat HaMazon*, da se ne sjedi na stolu, i tako dalje.

I prije nego li pristupimo našem "žrtveniku" da služimo B-gu, i mi peremo ruke. Onako kao *koheni*. Hvala B-gu, ne i uz istu kaznu ako to ne učinimo na primjeren način.

U osnovi, poanta je da isti *p'sukim* u Tori koji su vodili naše učenjake potaknu i nas, te da se ponovo posvetimo Tori, *micvot*, halahi, i židovskim običajima.

Da se vratimo na naše pranje ruku. Prvo, vodite li računa o tome da

perete ruke za *HaMoci*? Trebali biste. Vodite? Dobro. Vodite li računa da osušite ruke **prije** pranja, tako da voda izvrši svoju namjenu, da ukloni duhovnu nečistoću na najbolji način. To može izgledati ne osobito važno, no ima nekih mišljenja da pranje mokrih ruku ne ispunjava *micvu*. I brišete li ruke kako treba nakon pranja? I dovršavate li *braha* prije nego li su vam ruke potpuno suhe? I to je važno.

Pazite li da ne dođe do prekida između pranja i *Hamoci*? Naravno. Dobro. Ne govorite ništa sve do nakon *HaMoci* (trebalo bi biti do nakon što ste progutali prvi komad *HaMoci* kruha). No šutnja je također prekid (ne toliko težak) i svatko bi trebao nastojati imati što manji razmak između pranja ruku i *HaMoci*. To nije uvijek baš praktično, no može se postići. Poanta je u tome da **mislimo** o onome što činimo i zašto to činimo, te **kako** to činimo. Pranje za *HaMoci* je primjer *micve* koja se lako uzme zdravo za gotovo, onako "automatski". Ali ako to budemo tako radili, mnogo toga ćemo propustiti. Potrudimo se da peremo ruke bolje, blagosiljamo bolje, molimo bolje, vršimo *micvot* bolje, odnosimo se jedan prema drugome bolje. Budimo Židovi Tore koji razmišljaju i osjećaju o svemu.

Zatim slijedi zapovijed da se uzme točno određene količine različitih mirodija, pomiješa ih se s maslinovim uljem i pripremi naročito "ulje za pomazanje". *Kohen Gadola* i kraljeve Izraela treba pomazati tim uljem, jednako kao što je njime bilo pomazano sveto suđe u *Mikdašu*. Zabranjeno je ovo ulje koristiti za osobnu uporabu, ili se čak usuditi obeščastiti *Mikdaš* privatnim pravljenjem ove posebne smjese.

Sljedeće nam je zapovijedeno da smiješamo *K'toret*, tamjan koji se

(nastavak s 2. stranice) OU Israel's Torah Tidbits: Alija po Alija

prinosio dva puta dnevno u *Mikdašu*. *Micva* o *K'toretu* predstavljena je i broji se u *parši T'cave*; ovdje imamo zabranu zamiješanja iste recepture za osobnu upotrebu.

B-g kaže Mošeu da će B'calel biti zadužen za izvođenje radova i uoblčavanje *Miškana* i onoga što je u njemu. Pomoćnik će mu biti Oholjav iz Danovog plemena, a u radu će im se pridružiti skupina vrsnih majstora.

U ovom trenutku B-g podsjeća Mošea da se šabat ne smije kršiti, pa makar to bilo i zbog izgradnje *Miškana*. (Mogli bismo, zbog svetosti ovog poduhvata, pomisliti drugačije, stoga je stiglo upozorenje. Šabat je vječni znak između B-ga i naroda Izraela.)

Šabat i *Mikdaš* nekoliko se puta u Tori pojavljuju rame uz rame. Oni se međusobno nadopunjavaju time što *Mikdaš* predstavlja svetost mjesta, a šabat predstavlja svetost vremena. Čovjek ne smije graditi *Miškan* na šabat, no aktivnosti u *Mikdašu* "potiskivale su na stranu" šabat. A učimo i mnoga pravila i pojedinosti u vezi šabata iz zakona o šabatu. Oni su na neki način izjednačeni, među njima je nesumnjivo uspostavljena veza, u *pasuku* – Moje šabate ćete sačuvati, i moj *Mikdaš* ćete poštovati.

Znamo da se šabat stavlja po strani za *piku'ah nefesh* (u po život opasnoj situaciji) i za kolektivne žrtve u *Beit HaMikdašu* (te za svjedočanje za *kiduš Hahodeš*). Da je ove dvije stvari moguće učiniti na šabat učimo iz određenih izvora u tekstu Tore. Da se šabat uopće stavlja po strani zbog **bilo čega** uči se iz ovog retka – **ah et šabtotai tišmoru**. Riječ **ah** – ali, međutim – općenito se smatra kao ograničenje. Moje šabate ćete čuvati, značilo bi, bez izuzetaka. **Ah** – ukazuje da postoje situacije kada se ono što je inače zabranjeno na šabat može činiti. A opet, koje su to točno stvari, učimo iz drugih *p'sukim*. **Ah**

nas ovdje uči općem stanju stvari – šabat se može "kršiti", pod određenim okolnostima.

Levi – druga alija - 47 p'sukim - 31,18-33,11

Najdulja druga *alija* u Tori, povezana s *Paršat Pinhas* nizom *p'sukim*, no dulja od nje po broju riječi i slova.

Podjela na *alijot* u *Paršat Ki Tisa* je krajnje disproporcionalna. Po 45 i 47 *p'sukim* za prva dva odjeljka, ostavljaju tek 47 *p'sukim* za preostalih 5 *alijot*. Dvije stvari dovele su do takve situacije. Prvo, tragične dijelove Tore u pravilu čitamo jednoj osobi (odnosno, u sklopu jedne *alije*), nastojimo je ne podijeliti. Odlomak o grijehu sa Zlatnim teletom obuhvaćen je u cijelosti u jednoj *aliji*. Isto tako, ne želimo pozvati *Jisraela* na odlomak o Zlatnom teletu – to bi nam bilo ponižavajuće. Niti bi bilo primjereno *kohena* pozvati na taj odlomak, zbog Aharonove "uključenosti" u to. Jedino Levi može držati glavu uzdignutom, pošto su njegovi preci stali uz Mošea u obranu B-žje časti. Rezultat toga je da se za *kohena* čita dugi niz tema na početku *sedre*, tako da Levi dobije odlomak o Zlatnom teletu. Ono što preostaje dijeli se na ostalih pet *alijot*. Ovo nas treba podučiti određenoj senzibilitnosti i u našem svakodnevnom životu. Trebali bismo nastojati izbjegavati govoriti o određenim temama u prisustvu onih čije bi osjećaje takve riječi mogle povrijediti.

Tora se sada vraća i govori nam o *Matan Tora*, što je bilo "prekinuto" odlomkom o *Miškanu*. B-g daje Mošeu kamene ploče...

Kada je narod uvidio (ili pomislio)

da Moše kasni s povratkom sa Sinaja, uplašili su se da će ostati bez vođe, pa su zatražili Aharona da učini nešto. Što je to točno on učinio predmet je rasprave, no njegova taktika zavlacenja rezultirala je pojavom Zlatnog teleta. Većina ljudi ostala je zbunjena i nije učinila ništa (što je bio dio problema), no 3.000 ljudi je ustalo i veselilo se Teletu. B-g je rekao Mošeu da pogleda što narod radi dok ga nema. B-g je Mošeu dao do znanja da narod zasluhuje da ga se uništi.

Moše kreće, spušta se s gore noseći u rukama *Luhot*. Kada ugleda Tele, ploče mu iskliznu iz ruku i slome se ili ih je on namjerno smrskao (mišljenja se razlikuju). On dograbi Tele, te ga uništava, a njegov prah prosi-pa u vodu, te pripravlja piće koje narod ima popiti. Pita Aharona što se desilo. Poziva one "koji su na strani B-ga", i Leviti se odazivaju njegovom pozivu te mačem ubijaju one koji su se drznuli "štovati" Tele.

Sljedećeg dana (o točnom redosljedu događaja komentatori raspravljaju), Moše se popeo na goru da pred B-gom nastavi moliti za Izrael. B-g obeća da će kazniti one koji su odgovorni.

Stvar sa Zlatnim teletom dovela je do toga da se B-g distancira od naroda. Međutim, on također ponavlja Svoje obećanje da im (nama) daje Zemlju Izrael. Narod je izbezumljen B-žjim riječima. Moše također odstranjuje sebe i svoj šator iz tabora. Moše ostaje u izravnom kontaktu s B-gom... a Jehošua neprestano boravi u Šatoru.

Pasuk nam kaže da je oko 3.000 ljudi bilo pobijeno nakon epizode sa Zlatnim teletom. *P'šat*, neposredno razumijevanje, je da je 3.000 ljudi od preko 600.000 muškaraca sagriješilo i bilo ubijeno. (To bi predstavljalo pola posto populacije odraslih muškaraca. Uz žene i djecu, ukupna je populacija iznosila oko 2 miliju-

(nastavak s 3. stranice) **OU Israel's Torah Tidbits: Alija po Alija**

na.) Midraš na Kohelet, baziran na ovom *pasuku*, kaže da je otprilike jedan od tisuću zgriješio. To bi značilo oko 600 muškaraca. Gaon iz Vilne nalazi smisao u tim brojevima, a on se temelji na kazni onoga koji ukrade, proda ili ubije kravu. Tora kaže da će dotični platiti "peterostruko za bika". Narod je platio tu cijenu s 3.000 ubijenih zbog jednog člana obitelji krave – Zlatnog teleta. 600 stvarnih prekršitelja puta 5 daje 3.000 žrtava.

Ako je tako, kako to da su ljudi koji nisu stvarno zgriješili sa Zlatnim tetelom bili ubijeni? Odgovor leži u jednoj činjenici o Židovskom životu – Čitav je Izrael odgovoran jedan za drugoga. Negdje između 0,1% i 0,5% odrasle muške populacije je sagriješilo, no moralo je biti još mnogo, mnogo ljudi koji su bili u poziciji da nešto učine u vezi toga, a nisu.

Rambam, u Hilhot T'suva, nabroja 24 vrste grijehova od kojih se vrlo teško pokajati. Među njima je grijeh onoga koji navede drugoga na grijeh. U tom grijehu je obuhvaćen i onaj, kaže Rambam, koji je mogao izvršiti utjecaj kod grešnika na dobro, ali nije. To objašnjava zašto i drugi ljudi mogu nositi krivicu za grijeh.

Draš je *draš*, i ovo objašnjenje je vrlo pojednostavljeno, ali tjera vas na razmišljanje, zar ne?

Šliši – treća aliya – 5 p'sukim – 33,12-16

Moše s B-gom raspravlja o tome da B-g mora ostati usred svog naroda kako bi mu pokazao da nas je On uistinu izabrao. Ovdje osjećamo jedinstveni odnos između B-ga i Mošea koji Mošeu dozvoljava da Mu govori na ovaj način.

U isto vrijeme kada se naš odnos s B-gom mijenja zbog Zlatnog teleta, Moše B-ga traži još prisnije razumijevanje B-žanske Biti.

R'vi'i – četvrta aliya – 7 p'sukim – 33,17-23

B-g prihvaća Mošev zahtjev, zbog Svojih posebnih osjećaja prema Mošeu. Tada Moše B-ga zatraži da mu se još više razotkrije. B-g kaže Mošeu da je takva objava nemoguća, no Moše će moći iskusiti više B-žje biti. I to tako da mu bude jasno da to nije sve. *P'sukim* u ovom odlomku vrlo su zagonetni. Komentari pokušavaju otkriti tajne u ovim *p'sukim*.

Jedna misao...

Zar nije čudno da upravo kada se *Bnei Jisrael* nalaze usred vrlo teškog perioda, Moše traži B-ga da mu se razotkrije više nego li je to učinio do sada? Možda je Mošea pomalo zahvatila "duhovna panika" da će se B-g, Koji je bio toliko blizu naroda na Sinaju sada udaljiti od nas. I Moše se uplašio da će i on to izgubiti. Zajedno sa svojim naporima za narod, Moše želi osigurati i pojačati odnos koji ima s Hašemom. To će također pomoći i u njegovoj molbi za narod.

Hamiši – peta aliya – 9 p'sukim – 34,1-9

Ovaj odlomak (čita se na postove) sadrži 13 B-žanskih atributa. Mogli bismo reći da ne samo da je B-g oprostio narodu za Zlatno tele, već im (nam) je dao i metodu kako da Mu pristupe u molitvi. Mi ne samo da trebamo govoriti tih 13 atributa, već ih i oponašati koliko god od njih možemo. "Upravo onako kako je On milosrdan, tako i mi moramo biti milosrdni..." Na taj način mi ćemo **poznavati** Njegove attribute, a ne samo ih mehanički izgovarati.

B-g potom kaže Mošeu da iskleše nove kamenove da zamijeni one koje je slomio. Moše se još jednom uspinje na Sinaj da primi nove *Luhot*, attribute, i B-žu poruku B-žanskog oprostjenja. Ovaj 40-dnevni period – elul i 10 dana *tšuve*, postali

su dani posebnog približavanja između B-ga i naroda.

Šiši – šesta aliya – 17 p'sukim – 34,10-26

Naš je položaj u odnosu na druge narode uvjetovan našim držanjem *micvot*. Zabranjeno nam je sklapati saveze s narodima *Erec Jisraela*. Konkretno, zabranjeno nam je jesti ili piti od idolskih prinosa. Sve to stoga da se izbjegne da podlegnemo njihovim iskušenjima i da izbjegnemo sklapanje međusobnih brakova. Mi moramo uništiti njihove idole.

Zapovijedeno nam je da Pesah držimo u proljeće. Kao izravna poveznica s Izlaskom, imamo 3 tipa *micvot* za *b'hore* – za ljudska bića, košer domaće životinje, i magarca.

Spominju se šabat i šabat za zemlju, *šmita*.

Korban Pesah ne može se prinijeti dok njegov vlasnik posjeduje *hamec*, niti smijemo ostaviti *Korban Pesah* do jutra.

Bikurim treba donijeti u *Mikdaš*, a meso i mlijeko ne smije se jesti zajedno, za razliku od kuhanja, koje je zabranjeno u *Mišpatim*.

Pomalo je čudno da se ove dvije *micvot* nalaze u istom *pasuku*. Neki kažu da običaj da se na Šavuot jedu mliječna jela potječe odavdje, a njegov identični dvojnik nalazi se u *Mišpatim*.

Š'vi'i – sedma aliya – 9 p'sukim – 34,27-35

Moše dobija zapovijed da sve ovo zapiše, jer je to temelj saveza između B-ga i Židovskog naroda. Kada se Moše vrati sa Sinaja, nije svjestan sjaja koji zrači s njegova lica. Aharon i ljudi uzmiču od njega. Moše ih poziva natrag da ih može učiti Toru. Moše prenosi B-žje riječi narodu Izraela. Posljednja 3 *p'sukim* se ponovo čitaju za Maftir.■

Teme za razmatranje uz šabatni stol

Parašat Ki Tisa započinje sa zapovijedi da se pomoću pola šekela prebroji stanovništvo. Začudo, broj ljudi do kojeg se došlo ovim popisom identičan je broju ljudi popisanih u prvoj poglavlju Bamidbara, koji je proveden tek druge godine u pustinji.

- Kako to može biti? Zar u međuvremenu nije bilo umiranja ili rađanja? Štoviše, uzmemo li u obzir da ova dva događaja dijeli samo nekoliko mjeseci, zašto su uopće bila potrebna dva popisa?
- U. Cassuto se koristi poznavanjem drevnog načina popisivanja stanovništva Bliskog Istoka kako bi sugerirao da su ta dva događaja bila dio jednog dugotrajnog procesa koji je započeo izgradnjom Svetišta. R"Y Bekhor Shor se slaže da je bio samo jedan popis stanovnika, ali sugerira da se on dogodio tek početkom druge godine, u Bamidbar 1. On tvrdi da pola šekela u paraši Ki Tisa nije imalo nikakvu ulogu u brojanju stanovništva, već da je njegova isključiva svrha bila doprinos za izgradnju Miškana. Koje su prednosti i nedostaci svakog od ovih pristupa?

Polemika i parašanut (tumačenje)

Na gledišta komentara o biblijskim pitanjima utječu brojni čimbenici, uključujući njihov način čitanja teksta, teološku i filozofsku problematiku, zbivanja koja su se događala u njihovo vrijeme, te polemike s drugim sektama ili religijama.

- Pogledajte tekst R"Y Bekhor Shora o grijehu sa Zlatnim teletom, u kojem se otvoreno raspravlja s "hereticima" koji se rugaju Izraelu zbog pada i grijeha sa zlatnim teletom, i zapazite kako se njegovo

gledište može suprotstaviti takvim tvrdnjama. Gledište R. Saadije Gaona bilo je da biblijska godišnja obveza davanja pola šekela za održavanje Mikdaša, može biti reakcija kojom se suprotstavlja karaitskim tvrdnjama.

- Detalj za promišljanje: Da li činjenica da je neki pristup polemički motiviran ga čini manje valjanim ili intelektualno snažnijim od onoga kojega je ponukao sam tekst?

U obrani Aharona

Kako je narod, a posebno Aharon, mogao kiksati sa zlatnim teletom tako brzo nakon Objave na Sinaju? Je li moguće da je Aharon stvarno mogao biti uključen u idolopoklonički obred? Ako je tako, kako je mogao tako brzo iza toga biti nagrađen svećeništvom?

- Organizirajte raspravu uz vaš šabatni stol tako da jedni brane, a drugi optužuju Aharona za njegove postupke.
- Je li narod sagriješio vjerujući u strane bogove ili su, kako sugerira Kuzari, jednostavno pogriješili stvarajući idola, iako je on trebao predstavljati samoga B-ga? Razmotrite također i treću mogućnost, kako navodi R"Y Bekhor Shor, da je narod jednostavno tražio alternativnog vodiča kao zamjenu za nestalog Mošea i da uopće nije došlo do grijeha protiv B-ga. Koji vam se od tih pristupa čini najuvjerljivijim i najbolje podržanim od samog teksta? Kako

bi svaki od tih stavova objasnio Aharonove postupke?

Proročki autoritet

Nakon grijeha sa Zlatnim teletom (Šemot 32), Moše u ime Hašema zapovijeda Levitima da pobiju sve idolopoklonike. Međutim, nigdje ne stoji zapisana bilo kakva takva eksplicitna B-žanska zapovijed Mošeu.

- Je li moguće da prorok govori na svoj vlastiti poticaj, a zatim te riječi pripíše Hašemu? Ili, moramo li pretpostaviti da je, unatoč tome što tekst ništa ne kaže, Hašem morao prethodno dati upute? Može li Moše u tom pogledu biti drugačiji od ostalih proroka?
- Koliko je prorok neovisan? Je li on jednostavno Hašemov glasnik, ili mu je dopušteno da djeluje na svoju ruku? Ako je potonje u pitanju, može li prorok pogriješiti?

Grijesi roditelja

Zašto su ponekad pravednici kažnjeni dok grešnici napreduju? Čini se da stih "פֶּקֶד עֲוֹן אֲבוֹתָם עַל בְּנֵיהֶם" (koji pohodi grijehe otaca na djeci) sugerira da, barem u određenim okolnostima, sam Hašem dopušta da nevina djeca budu kažnjena, dok njihovi grešni roditelji prolaze bez kazne.

- Na koji način ovo očituje B-žansku pravdu? Postoji li neki drugi način razumijevanja ovog stiha?
- Kada je, i da li je ikada, kolektivno kažnjavanje opravdano? Može li se isti način rasuđivanja primijeniti na kažnjavanje onoga koji je počinio neki čin kako drugi ne bi morali? Ima li kakve razlike zbog činjenice da stih govori o obiteljskoj kazni?■

Prevela Tamar Buchwald

Rabbi Menachem Leibtag:

Ki Tisa: Het HaEgel i 13 midot Rahamim

Ovaj šnur ljubaznošću je ustupio The Tanach Study Center u spomen na Rabbi Abrahama Leibtaga

Kako god objašnjavali priču o 'het ha-egel' [grijehu zlatnog teleta], nailazimo na problem.

Ako razumijemo (kao što se čini da psukim¹ daju naslutiti) da su Bnei Jisrael uistinu vjerovali da je to 'zlatno tele' (a ne B-g) onaj koji ih je izveo iz Egipta - onda je jednostavno teško shvatiti kako bi čitav narod došao do tako besmislenog zaključka!

Ali ako tvrdimo (kao što tvrde mnogi komentatori) da je Aharon imao dobre namjere, jer je njegova nakana jedino bila da 'egel'² bude fizički prikaz B-ga (koji ih je izveo iz Egipta) - zašto se onda B-g razljutio do mjere da želi uništiti čitav narod!

U ovoj šnuri tražimo 'srednji put' dok pokušavamo pronaći 'logično' objašnjenje za događaje kako se odvija, na temelju našeg razumijevanja sveukupne teme Sefera Šmot³.

Uvod

Prema popularnom Midrašu, kojeg je citirao Raši (vidi 32,1 'ba-šeš'), računica Bnei Jisrael⁴ koja je s greškom od jednog dana pogrešno izračunala vrijeme Mošeova povratka dovela je do čitave nesreće 'het ha'egel'. Međutim, kada ispitamo detalje ove priče (kao što to čine drugi komentatori), pojavljuje se sasvim drugačija slika koja daje 'logičnije' objašnjenje za zahtjev naroda.

U šnuri⁵ koji slijedi mi idemo tim smjerom, dok propituje mo događaje slijedom kako se odvijaju u Paršat Ki-tisa u svjetlu (i kao nastavak) događaja koji su se dogodili na kraju Paršat Mišpatim (vidi 24,12-18).

Stoga naš šnur započinjemo citatom kojim Tora opisuje Mošeovo prvo uspinjanje na Har Sinaj⁶ koje je trajalo četrdeset dana, uz napomenu kako Moše nikada nije dao ljudima točan datum svog očekivanog povratka:

"I reče B-g Mošeu, popni se k Meni na goru... tada se Moše popeo na B-žju goru. Starješinama je rekao: 'Pričekajte nas ovdje, dok se ne vratimo k vama. Evo, Aharon i Hur su s vama, ako bude bilo kakvih problema, idite k njima...' (vidi 24,12-14).

Zapazite kako je Moše obavijestio starješine da odlazi 'dok se ne vrati', ne navodeći datum! Iako nam (tj. čitatelju) Humiš nekoliko pesukim kasnije kaže da je Moše ostao na gori četrdeset dana (vidi 24,18), prema 'pešatu'⁷, narod nema pojma koliko dugo će Moše biti odsutan.

[A najvjerojatnije, ni Moše ni Aharon. Važno je primijetiti da Rašijeva interpretacija nosi vrlo duboku poruku o prirodi strpljenja i

grijeha, ali to nije nužno i jednostavni pšat ovih pesukim.]

Logičan zaključak

S obzirom da ovo nije bio prvi put da se Moše popeo na Har Sinaj kako bi razgovarao s B-gom (vidi 19,3.20.; 24,1.2.), a prilikom svakog prethodnog uspona Moše nikad nije bivao dulje od dan ili dva - Bnei Jisrael imaju dovoljno razloga da pretpostave da ni ovaj put neće izbivati puno dulje. Uostalom, koliko bi uopće moglo potrajati da se primi 'lu-hot'⁸, Toru i micvu⁹ (vidi 24,12): nekoliko dana, nekoliko tjedana?

Prolaze dani; prolaze tjedni; a Moše se ne vraća! Dodajte ovome činjenicu da posljednji put kada su Bnei Jisrael vidjeli Mošea, on je ulazio u oblacima prekrivenu goru koju je gutala vatra (vidi 24,17-18), stoga je zaključak naroda da je Moše 'nestao' bio sasvim logičan. Uostalom, koliko još mogu čekati?

Pod pretpostavkom da se Moše ne vraća, Bnei Jisrael moraju nešto učiniti - ali koje mogućnosti im stoje na raspolaganju?

- Da ostanu bespomoćni u pustinji? Naravno da ne! Dovoljno su dugo čekali na Mošea.
- Da se vrate u Egipat? "has ve-šalom"¹⁰/(naravno da ne!). To bi svakako bilo protivno B-žjoj volji; a i zašto bi se vratili u ropstvo!
- Da nastave svoje putovanje u Erec Kanaan¹¹? Zašto da ne! Uostalom, nije li svrha Jeciat Micrajim¹² bila da naslijeđe Obećanu zemlju (vidi 3,8.17. 6,8.)?

Nadalje, to je upravo ono što im je B-g mnogo puta obećao, a posljednji put u Šmot 23,20?

Ovaj kontekst nam pomaže da razumijemo zašto su Bnei Jisrael pristupili Aharonu, kojega je Moše ostavio na čelu (vidi 24,13-15) i zašto se njihova uvodna pritužba usredotočila na njihovu želju za novim vođom - da zamijeni Mošea. Pogledajmo sada pažljivo opis ovog događaja u Tori:

*"Kada je narod vidio da Moše **toliko kasni** sa silaskom sa gore, narod se okupio kod **Aharona** i rekao mu: Dođi, napravi nam **elohima** koji će nas **voditi** [prema Obećanoj zemlji] **jer** Mošeu, koji nas je izveo iz zemlje egipatske [i obećao da će nas odvesti u Erec Kanaan], ne znamo što mu se dogodilo" (32,1).*

Dok razmatrate ovaj pasuk, obratite pažnju na izraz "elohim ašer **jelhu** lefanenu". Drugim riječima, zapazite kako narod ne traži novog B-ga, već **elohima** [nekoga/ili nešto] tko će 'ići ispred', tj. koji će ih **odvesti** [u Obećanu zemlju].

Da bismo razumjeli koliko je bio 'logičan' ovaj zahtjev, trebamo samo na brzinu usporediti ovaj pasuk s ranijim B-žjim

(nastavak s 6. stranice) **Rabbi Menachem Leibtag: Ki Tisa: Het HaEgel i 13 midot Rahamim**

obećanjem (u Paršat Mišpatim) da će poslati "**mal'aha**"¹³ da ih vodi i pomogne im da osvoje Zemlju:

"Evo, šaljem **mal'aha** - lefaneha [ispred tebe] - da te čuva i **dovede na mjesto** koje sam pripremio..." (vidi 23,20 / Obratite pažnju na hebrejsku riječ '**lefaneha**'!)

I dva pesukim kasnije, B-g nastavlja ovo obećanje:

"**ki jeleh mal'ahi lefaneha** - Jer će moj anđeo ići pred tobom, i odvesti te u Zemlju..." (23,23) [Opet primijetite - **lefaneha**, i riječ **jeleh**.]

Prisjetite se također da je ovo bilo posljednje obećanje koje su čuli prije nego što se Moše popeo na Har Sinaj. Kada su Bnei Jisrael prvi puta čuli ovo obećanje, najvjerojatnije su pretpostavili da će taj **mal'ah** biti nitko drugi do sam Moše. [Zapazite kako **mal'ah** mora biti netko tko im zapovijeda, vodi ih, dok je B-žje Ime u njegovoj sredini (vidi 23,21-22, usporedi s 19,9).]

Sada kada smatraju da je Moše mrtav, narod jednostavno zahtijeva da im Aharon da zamjenu za (ili moguće **simbol**) ovog **mal'aha**, kako bi mogli **nastaviti** svoje putovanje u Obećanu zemlju. Zapazite još jednom:

"**Dodi i načini nam elokima** - ašer **jelhu lefanenu!**" (32,1) [Ponovo, zapazite **jelhu** & **lefanenu**]

Zapravo, iz samog teksta se čini da Aharon zapravo pri- staje na ovaj zahtjev:

"A Aharon im reče: **Skinite svoje zlato... i donesite mi ga... On ga uze od njih, baci u kalup i od njega načini liveno tele...**" (32,2-4) .

Ako je naše dosadašnje tumačenje ispravno, onda izjava naroda (nakon što su vidjeli ovo zlatno tele): "Ovo je tvoj b-g, Izraele - koji te je izveo iz zemlje egipatske" (32,4), ne treba značiti da ih je ovo Zlatno tele stvarno izvelo iz Egipta. [Uostalom, već su izjavili u 32,1 da ih je Moše izveo iz Egipta!] Umjesto toga, narod jednostavno iznosi vlastitu predodžbu - da ovaj **egel** (kojega je Aharon upravo napravio) predstavlja B-ga koji ih je izveo iz Egipta s nadom se da će sada poslužiti kao Njegov **mal'ah** koji će ih voditi na njihovom putovanju u Erec Kanaan.

Drugim riječima, u očima Bnei Jisrael, **egel** nije **zamjena** za B-ga, već on **predstavlja** Njegovu Prisutnosti!

[Vidi slično objašnjenje Rav Yehude HaLevija u Sefer HaKuzari 1.77! Vidi također Ibn Ezra & Ramban na Šemot 32,1]

Ovo bi također objasnilo Aharonove postupke koji su uslijedili: Kako bi se pobrinuo da se **egel** ispravno shvati kao **prikaz** B-ga, Aharon poziva na proslavu:

"I Aharon je to vidio i sagradio **mizbeah**¹⁴ ispred njega, i Aharon je povikao i rekao: Proslava za **B-ga** [zapazite: be-šem **havaja**¹⁵] je sutra" (32,5).

Nadalje, ova 'proslava' podudara se s gotovo identičnim obredom koji se dogodio na Har Sinaju četrdeset dana ranije - kada su Bnei Jisrael izjavili 'na'ase ve-nišma'¹⁶. Da bismo to potvrdili, usporedit ćemo opis ovih dviju svečanosti u Tori:

- U Paršat Mišpatim - nakon što je Moše postavio 12 spomenika: "...i **probudili su se rano** ujutro, i **sagradili su mizbeah** u podnožju gore i dvanaest spomenika za dvanaest plemena Izraelovih... i prinijeli su **olot** i žrtvovali **šlamim**"¹⁷ (24,4-5).
- U Paršat Ki-tisa - nakon što je Aharon izlio **egel**: "...i **probudili su se rano** ujutro [nakon što je Aharon **sagradio mizbeah** pred njim /32,5], i prinijeli su **olot** i žrtvovali **šlamim**..." (32,6).

Zapazite očite paralele: buđenje ujutro, izgradnja **mizbe-aha** ispred 'simbola' (koji predstavlja njihov odnos s B-gom), prinošenje **olot** i **šlamim**, te 'jelo i piće' (usporedite 24, 11 s 32,6).

Nadalje, prisjetite se kako je ta svečanost uključivala Mošeovo čitanje 'divrei Hašem'¹⁸ - koje je najvjerojatnije uključivalo zakone iz Paršat Mišpatim - uključujući B-žje obećanje da će poslati **mal'aha** da ih vodi (vidi 23,20-23). Stoga, ne samo da su ova dva događaja paralele, ona se oba odnose na prihvaćanje **mal'aha** od strane Bnei Jisrael, koji će ih **voditi** u zemlju ['ašer **jelhu** lefanenu']!

Na kraju, primijetite kako **obje** svečanosti uključuju **miz-**

(nastavak sa 7. stranice) **Rabbi Menachem Leibtag: Ki Tisa: Het HaEgel i 13 midot Rahamim**

beah koji je podignut **ispred simbola** koji predstavlja B-ga:

- U Paršat Mišpatim, simbol su dvanaest spomenika, koji vjerojatno predstavljaju B-žje ispunjenje brit avot¹⁹.
- U Paršat Ki-tisa, simbol je **egle**, koji predstavlja **mal'aha** (kojeg je B-g obećao) koji će ih voditi.

[Imajte na umu da se ova paralela zapravo nastavlja u samom **miškanu**²⁰! Ispred **mizbeaha** na kojem Bnei Jisrael prinose **olot & šlamim**, nalazimo **aron**²¹ & **keruvim**²² - koji služe kao simbol B-žjeg saveza s Bnei Jisrael na Har Sinaju. Kasnije, upravo ovaj **aron** vo-di Bnei Jisrael kroz pustinju prema zemlji (vidi Bamidbar 10,33) kao i u bitku (vidi Bamidbar 10,35 & Jehošua 6,6-10). Ovo također može objasniti zašto Tora ovo tele naziva 'egle **maseha**' (vidi 32, 4) - što znači 'pokrivalo za lice', koje zastire pravo lice, ali ostavlja prikaz onoga što čovjek može uočiti.]

Zašto 'davka'²³ Egle?

Iako je naše dosadašnje tumačenje pokazalo kako se **egle** može shvatiti kao simbol B-žje Prisutnosti, tek trebamo objasniti zašto je baš **egle** odabran za taj prikaz. Chizkuni nudi genijalno objašnjenje, temeljeno na još jednoj paraleli s Ma'amad Har Sinai²⁴.

Prisjetimo se da je na završetku svečanosti na Har Sinaju (24,1-11), **Aharonu**, Nadavu, Avihu i sedamdesetorici starješina dopušteno da 'vide' B-ga:

"I oni vidješe **Elokei Jisrael**²⁵ i - 'tahať **raglav**' - pod Njegovim nogama bijaše kao sjajni safir..." (24,10)

Očito, B-g nema 'stopala'! Međutim, ovaj opis odražava određenu duhovnu razinu. Moše je, primjerice, postigao najvišu razinu - "panim be-panim" - licem u lice. Nasuprot tome, sedamdeset starješina je opazalo 'tahať **raglav**' (B-žja stopala), odražavajući nižu duhovnu razinu.

[Ovo se može odnositi na zahtjev naroda za distanciranijim odnosom, u kojem je Moše služio kao njihov posrednik (vidi 20,15-18 i Devarim 5,20-26).]

Iako nam je vrlo teško shvatiti opis B-ga u takvim fizičkim terminima, Chizkuni (na 32,4) primjećuje da nalazimo vrlo sličan opis **Šehine** u Sefer Jehezkel:

"I noge su im bile ravne, a donji dio **stopala** im je bio sličan stopalima **egle**..." (Jehezkel 1,7). [Vidi također tekstualnu paralelu o 'even sapir'²⁶/ usporedi Jehezkel 1,26 sa Šmot 24,10. [Alternativno, netko bi mogao tvrditi da je **egle** odabran da predstavlja **parim**²⁷ koji su bili prineseni na Har Sinaju tijekom svečanosti kada ih je B-g obavijestio o **mal'ahu** (vidi 24,5/ zapazite da je egla mladunče 'para').]

Dakle, ako je izvorni zahtjev naroda doista bio 'legitiman', a Aharonovo 'rješenje' iskreni pokušaj da se napravi prikaz

B-ga - zašto se B-g toliko razljutio? Zašto On prijeti da će uništiti čitav narod?

Da bismo odgovorili na ovo pitanje, moramo se još jednom vratiti našoj paraleli s Paršat Mišpatim.

Kontrastna paralela

Unatoč mnogim gore navedenim paralelama, nalazimo **jednu** dodatnu frazu koja je jedinstvena za priču o het ha-egle, i stvara (ono što nazivamo) kontrastnu paralelu. Obratite pažnju na završnu frazu svake priče:

- Na Har Sinaju (u Paršat Mišpatim): "... i ugledali su B-ga te su **jeli i pili**" (24,11).
- Kod het ha-egle (u Paršat Ki-tisa): "**sjeli su jesti i piti** pa su ustali **lecahek**" (32,6). [Ovo nazivamo 'kontrastnom paralelom'.]

Nije slučajno da mnogi komentatori u ovoj riječi nalaze ključ za razumijevanje grijeha Bnei Jisrael.

Iako je osnovni prijevod riječi 'lecahek' smijanje ili neozbiljno ponašanje, Raši ukazuje na mogućnost da se to može odnositi na razuzdanost (ili čak ubojstvo/vidi Raši 32,7 i Breišit 39,17). Svakako, hazal²⁸ ovu frazu razumiju kao nešto više od pukog 'ples'. Na Aharonov užas, ono što je počelo kao tiha svečanost pretvorilo se u 'divlju zabavu'. Čini se da se proslava jednostavno 'otela kontroli'. [Uskoro ćemo objasniti zašto.]

Kako bismo poduprli ovo razumijevanje lecaheka, 'skočimo naprijed' na izvještaj Tore o Mošeovom silasku s Har Sinaja (kada razbija luhot), koji bilježi što Moše i Jehošua čuju s gore.

Prije svega, obratite pozornost na Jehošuinu početnu reakciju na 'glasnu buku' koju čuje:

"A Jehošua je čuo glas naroda - **be-rei'o** - kako glasno vrište, i rekao Moše: čuju se **ratni** zvuci u taboru. Ali Moše je odgovorio - to nisu zvuci pobjednika, niti uzdisaji poraženih, to su jednostavno zvuci [divljaštva/lakoumnosti] koje ja čujem" (32,17-18).

[Zapazite Targum Onkelos o 'kol anot' u 32,18 - kol de-mehelin,

(nastavak s 8. stranice) **Rabbi Menachem Leibtag: Ki Tisa: Het HaEgel i 13 midot Rahamim**

usporedite s Tirgumom od lecahek u 32,6 le-**heha**; jasno povezujući glasne zvukove s glasnim smijanjem "va-jakumu lecahek"!

Zamijetite također i riječ **be-rei'o** - od šoreša 'leharija' - praviti zvuk poput **tru'a**, ali se piše **r.a.a.h.** odražavajući njezin negativni kontekst poput riječi 'ra'a' = loše ili zlo! Usporedite i s 32,22!]

Buka s ove 'divlje zabave' bila je toliko glasna da je Jehošui zvučalo kao da se vodi rat!

Zapazite također što je potaklo Mošea da zapravo razbije ploče: "I ugledao je **eg**el i **ples** u kolu i razbjescio se" [va-jar et ha-eg^{el} u-meholot...] (32,19).

Mošea 'divlji ples' nije uznemirio ništa manje od samog egela! [Vidi komentar Seforna na ovaj pasuk.]

Imajući ovo na umu, vratimo se sada proučavanju pripovijesti Tore o B-žjem gnjevu zbog het ha-eg^{el}, kako je ranije zabilježeno u 32. poglavlju.

Prije svega, dok razmatrate 32,5-7, primijetite kako se B-g razljutio (i rekao Mošeu da siđe) tek dan **nakon** što je Aharon napravio egel! Dakle, ako je glavni grijeh Bnei Jisrael bio pravljenje egela, B-g je trebao reći Mošeu da siđe istoga dana. Činjenica da mu B-g tek **sljedećeg** dana kaže da siđe, i to tek nakon što nam je rečeno da - "va-jakumu lecahek" - podržava naše tumačenje da ovaj izraz opisuje osnovni grijeh het ha-eg^{el}.

Povratak starim navikama

Što je dovelo do ove katastrofe? Zbog čega je zapravo bila ta buka i 'divlja zabava'? Iako se temelji na 'indicijama', moglo bi se ponuditi sljedeće objašnjenje:

Iako je slavlje oko egela koje je pokrenuo Aharon počelo s dobrim namjerama (vidi 32,5 - 'hag l-Hašem'²⁹), iz nekog razloga, ponašanje Bnei Jisrael na ovoj zabavi ubrzo je postalo divlje i izvan kontrole. Očigledno, nakon što se počelo s pićem, plesom i glazbom, narod se impulzivno vratio natrag svojim starim putevima, ponovno se vraćajući svojoj egipatskoj kulturi. [Iako ovo možda ne zvuči baš logično, kao što je većina nas svjesna toga, to je, nažalost, ljudska priroda.]

Da bismo razumjeli zašto, vratimo se našoj raspravi o duhovnoj razini Bnei Jisrael u Egiptu, temeljenoj na 20. poglavlju Jehezkela, i kako je opširno razmotreno u našim šurima na Paršat Va'era i Bešalah:

Prije Izlaska, Bnei Jisrael su se toliko uklopili u egipatsku kulturu da je B-g smatrao za potrebno da od njih zahtijeva da 'promijene svoje puteve' kako bi se pripremili za svoje izbjavljenje (vidi Jehezekel 20,5-9). Iako nisu poslušali ovaj poziv, B-g ih je izveo iz Egipta u nadi da će čuda Jeciat Micrajima i ono što dožive na putu do Har Sinaja stvoriti 'promjenu srca'. Kada su stigli do Har Sinaja, izjava Bnei Jisrael na'ase ve-nišma (vidi 19,3-8 & 24,7) pokazala je B-gu da su

konačno spremni postati B-žji poseban narod.

Posljednja slamka

Nažalost, događaji u vezi het ha-eg^{el} prisilili su B-ga da promijeni ovu percepciju. Neoprostivo ponašanje Bnei Jisrael na ovom slavlju bilo je tužan odraz činjenice da se unatoč Njegovim brojnim čudima, duboko u njima, ništa nije promijenilo. B-g je bio više nego gnjevan, postao je krajnje razočaran. Izgledalo je se da su svi B-žji naponi da 'osposobi' svoj narod (od Jeciat Micrajim) bili uzaludni.

Ukratko, sugerirali smo da postoje **dvije** faze u grijehu Bnei Jisrael kod **het ha-eg^{el}**.

- Prva - izrada fizičkog prikaza B-ga - iako neprikladna, bila je razumljiva.
- Druga - neumjesno ponašanje nakon jela i pića na kraju proslave - bilo je neoprostivo.

Sada ćemo pokazati kako se ove dvije faze odražavaju u B-žjoj 'dvostrukoj izjavi' Mošeu (32,7-10) nakon ovog grijeha:

(1) – 32,7-8 / B-žja prva izjava: "**I reče B-g Mošeu**: Požuri, jer se tvoj narod srozao ['ki šihet amha']... skrenuli su s puta koji sam im zapovjedio [vidi 20,20!] - napravili su egel maseha [prikaz Mene]...

(2) – 32,9-10 / Druga B-žja izjava: "**I B-g reče Mošeu**: Vidim ovaj narod, gle, to je 'am kše oref' [**krut narod**]. Sad, dopusti Mi, i ja ću raspaliti Svoj gnjev protiv njih i uništiti ću ih, a od **tebe** ću učiniti veliki narod [umjesto njih]."

[Imajte na umu da se "vajomer Hašem el Moše" ponavlja **dvaput**, iako Moše ne govori između.]

Prva B-žja izjava opisuje čin koji je započeo s dobrim namjerama, ali je unatoč tome zabranjen [vidi Šmot 20,20 - "lo ta'asun iti elohei kesef..."]. Iako ovaj grijeh zahtijeva ukor i oprost (vidi 32,30), on nije bio dovoljno težak da bi opravdao uništenje čitavog naroda.

Druga B-žja izjava reakcija je na 'va-jakumu lecahek', tj. njihovo neumjesno ponašanje. Zbog ovog vraćanja egipatskoj kulturi, B-g zaključuje da su oni doista 'kruti, okorjeli ljudi' - **nesposobni promijeniti svoje navike**. Stoga B-g zaključuje da mora uništiti Bnei Izrael, te izabire Mošea da umjesto njih postane njegov poseban narod.

Na sličan način, ove dvije faze nalazimo u razgovoru između Mošea i Aharona nakon ovog događaja:

"I Moše reče Aharonu: Što ti je učinio ovaj narod da te **naveo** da na njih naneseš tako užasan grijeh? ... Aharon je odgovorio: Ti znaš ovaj narod - 'ki ve-ra hu' - njihovi su putovi zli" (32,21-22).

Moglo bi se sugerirati da se Aharonov zaključak temelji na njegovim prethodnim iskustvima s Bnei Jisrael. Jasno je, me-

(nastavak sa 9. stranice) **Rabbi Menachem Leibtag: Ki Tisa: Het HaEgel i 13 midot Rahamim**

đutim, da Moše razumije da Aharon nije imao namjeru da ova situacija izmakne kontroli. Uostalom, sam Aharon nije kažnjen. Zapravo, on kasnije postaje Kohen Gadol [Veliki svećenik].

Nakon što je Aharon objasnio Mošeu što se dogodilo (32, 22-24) u **prvoj** fazi, Moše je već shvatio što se dogodilo u **drugoj** fazi:

"I Moše 'vidje' narod - 'ki paru'a hu' - da su postali neobuzdani (izvan kontrole), jer Aharon ih je naveo da postanu neobuzdani do [stupnja] njihove propasti, be-kamehem - kada su ustali [plesati/ vjerojatno oslikavajući 'va-jakumu lecahek'! vidi 32,25].

Na kraju, **dvije** razine koje kasnije nalazimo prilikom kažnjavanja Bnei Jisrael također mogu biti odraz ove dvije faze. Prvo je pobijeno tri tisuće 'poticatelja' koji su potakli ovo razuzdano ponašanje (faza 2). Toj buntovnoj skupini nema mjesta za oprost (32,26-29). Međutim, drugoga dana, Moše prilazi B-gu kako bi molio oprost za ostatak naroda (vidi 32,30-32). Iako su zgriješili, Moše se nada da će im osigurati oprost - jer su njihovi postupci započeli s dobrom namjerom (1. faza).

U konačnici, Moše će dobiti ovo pomilovanje - ali to neće biti baš jednostavno.

Odgođena kazna ili oprost

Iako se B-g prvobitno složio s prvim zahtjevom Mošea Ra-beinu da ne uništi u potpunosti Svoj narod (vidi "vajihal Moše... vajenahem Hašem al ha-ra'a..." / 32,11-14), njegov sljedeći zahtjev za oprost u 32,31-32 jasno pokazuje da pogubljenje 3000 'poticatelja' nije ostatak Naroda oslobodilo krivnje.

Na naše iznenađenje, Mošeova druga tefila³⁰ (u 32,30-32) ne postiže oprost! Da biste dokazali ovu tvrdnju, pažljivo pogledajte B-žji odgovor na Mošeovu drugu tefilu:

"I B-g reče Mošeu: Onaj tko je sagriješio prema Meni bit će kažnjen. Sada idi i vodi narod na [mjesto] koje sam rekao [tj. u Erec Kanaan], evo Moj anđeo će ti se pridružiti, i na dan kada ću vas kazniti, kaznit ću vas" (32,34).

Zapazite da B-g upućuje Mošea da odvede Bnei Jisrael u Obećanu zemlju, čime ispunjava brit avot (kao što je Moše zahtijevao u 32,13), ali On ih ipak planira kasnije kazniti za het ha-egel, u vrijeme koje On smatra prikladnim. Međutim, imajte na umu da, iako će brit avot biti ispunjen, brit Sinai³¹ ostaje 'raskinut'! Da bismo to dokazali, pogledajte kako poglavlje 33 objašnjava što je B-g rekao Mošeu u 32,34:

"I B-g reče Mošeu – Kreni odavde, ti i narod koji si izveo iz Egipta u zemlju za koju sam se zakleo Avrahamu, Jichaku i Jaakovu (brit avot)... ali Ja neću ići u usred tebe jer si krut narod, da vas ne uništim putem" (vidi 33,1-3).

Za razliku od B-žjeg izvornog obećanja prilikom Matan Tora da će On poslati **mal'aha** sa **Njegovim imenom** u njihovu sredinu ['šmi be-kirbo' / vidi 23,20-23], sada On jasno izjavljuje da On više neće biti s njima - "ki lo a'ale be-kirbeha" (33,3). Zbog het ha-egel, Bnei Jisrael više nisu dostojni posebnog odnosa **brit Sinaja**.

Ova 'degradacija' se odražava u narednoj B-žjoj zapovijedi da Bnei Jisrael moraju ukloniti 'svoj nakit' koji su dobili na Har Sinaju, nedvojbeno kao simbol visoke razine koju su dosegili prilikom Matan Tora³² (vidi 33,5-6). Nadalje, Moše sada mora izmjestiti svoj vlastiti šator **dalje** od tabora, kako bi B-g mogao ostati u kontaktu s Mošedom (vidi 33,7).

Kamo ćemo dalje?

Nastala je vrlo čudna situacija (koja često prođe nezapaženo). Iako Bnei Jisrael neće biti uništen (zahvaljujući brit avot), B-g daje uputu Mošeu da nastavi put do Erec Kanaan **bez** brit Sinaja. [Zamislite, židovsku državu bez 'keduše', nekoliko tisuća godina prije Theodorea Herzla!]

Koliko god ovo zvučalo nezamislivo, B-ža je odluka vrlo logična. Uzimajući u obzir Njegov zaključak da je Bnei Jisrael 'am kše oref' - okorjeli narod (vidi 32,9, 33,5), i stoga neće promijeniti svoje puteve, čini se da nema drugog rješenja. Naposljetku, kada bi zadržao svoju Šehinu u njihovoj sredini, Bnei Jisrael ne bi mogli opstati.

Na sreću za Am Jisrael³³, Moše Rabeinu nije voljan prihvatiti B-žu odluku. Kao što ćemo vidjeti, njegov sljedeći argument pripremit će teren za objavu B-žjih **midot haraha-mim**³⁴:

"A Moše je preklinjao B-ga: 'Pogledaj, ti si me uputio da vodim ovaj narod... ali priznaj da je ovaj narod Tvoj narod!'

B-g odgovori: Ja ću voditi [samo] tebe. Ali Moše je inzistirao: "Im ein paneha holhim al ta'alenu mi-ze" - Osim ako Tvoja prisutnost neće ići s nama, nemoj nas tjerati da napustimo ovo mjesto. Jer kako će se znati da je Tvoj narod stekao Tvoju naklonost osim ako Ti ne ideš s nama..." (33,12-16)

[Ove pesukim je prilično teško prevesti, preporučujem da pročitate cijeli odjeljak.]

Primijetite kako Moše zahtijeva da B-g zadrži Svoju Prisutnost [Šehinu] kod njih, prijeteći 'sjedecim štrajkom' ako B-g odbije. Najsnažniji Mošev zahtjev je da B-g prizna da su oni Njegov narod - "u-re'e ki amha ha-goj ha-ze" (vidi 33, 13). B-g ['kivjahol'] se sada suočava s najtežom situacijom.

- S jedne strane, On ne može dopustiti da se Njegova Šehina vrati - jer prema uvjetima **brit Sinaja** - ovaj 'am keše oref' ne bi mogao preživjeti Njegov gnjev, i na kraju bi bili pobijeni.
- S druge strane, On ih ne može ostaviti u pustinji (kao

(nastavak s 10. stranice) **Rabbi Menachem Leibtag: Ki Tisa: Het HaEgel i 13 midot Rahamim**

što Moše sada prijeti), jer se **brit avot** mora ispuniti!

- Ali, On ih ne može odvesti u zemlju, jer Moše nije voljan voditi ih **ako** On **ne** vrati Svoju **Šehinu**.

Do nekog pomaka mora doći! Ali pomaka čega?

Upravo ovdje, u razrješenju ove dileme, stupa na scenu B-žijh 13 **midot ha-rahamim**.

Novi savez

Pogledajmo sada B-žji odgovor na Mošeov zahtjev. Imajte na umu da je ovo prvi put u Humašu³⁵ da B-g uvodi koncept B-žanske milosti:

"I B-g reče Mošeu, 'Učinit ću i ovo što tražiš... [da vratim Svoju **Šhinu**]³⁶ / Moše je tada zatražio da B-g pokaže svoju Slavu -] tada je B-g odgovorio: 'Učinit ću da sva Moja dobrota prođe pred tobom, i objaviti ću Svoje **ime** pred tobom i **Ja** ću **oprostiti** onome kome ću oprostiti i **Ja** ću **se smilovati** onome kome se smilujem (ve-ha-noti et ašer ahon, ve-rihamti et ašer arahem)... (33,17-22).

Za razliku od Njegove prvobitne prijetnje trenutnom kaznom ukoliko zgriješe (ako je B-g među njima), sada se B-g slaže da Bnei Jisrael dâ 'drugu priliku' (ukoliko zgriješe). Ovo B-žansko obećanje priprema teren za sklapanje **novog** saveza kroz koji se **brit Sinai** može ponovno uspostaviti, jer on dopušta da se Šehina vrati bez potrebe za trenutnom strogom kaznom.

Stoga B-g upućuje Mošea da se još jednom popne na Har Sinaj, na način dosta sličan njegovom prvom usponu na Har Sinaj [ali sa značajnim manjim različitostima], kako bi primio **druge luhot** (vidi 34,1-5 i njegovu paralelu u 19,20-24).

Kao što bismo trebali očekivati, zakoni bi trebali ostati i ostaju isti. Međutim, njihovi **uvjeti** sada se moraju nadopuniti B-žjim svojstvima milosrđa. Stoga, kada se Moše sada uspinje na Har Sinaj, nije potrebno da B-g ponovi same **dibrot**³⁷, jer one ostaju iste. Umjesto toga, B-g će se spustiti da objavi promjenu načina na koji će On djelovati u ovom odnosu - tj. Njegovih svojstava milosti.

Kao što je B-g obećao u 33,19 (pregledajte taj pasuk prije

nego nastavite), novi savez, koji odražava ovaj poboljšani odnos, sada je sklopljen:

"I B-g je sišao u oblaku... i prošao ispred njega i proglasio: 'Hašem, Hašem Kel rahum ve-hanun, ereh apajim ve-raw hesed ve-emet, nocer hesed la-alafim" (34,5-8)).

Kontrast između svojstava

Uz ovu spoznaju, sada možemo bolje cijiniti riječi koje je B-g izabrao da opiše svoje nove **midot**³⁸. Da bismo to učinili, prvo moramo na brzinu pregledati B-žje **midot** kako su opisane u Ma'amad Har Sinai u parašat Jitro.

Podsjetimo se da **dibrot** uključuju ne samo zakone, već i opisuju kako će B-g nagraditi (ili kazniti) one koji slušaju (ili ne poštuju) Njegove zapovijedi. Pregledajmo ova 'izvorna' svojstva označena (**podebljanim slovima**) dok citiramo Zapovijedi:

"Ja sam G-spod B-g tvoj... Nećeš imati drugih B-gova pored Mene... Nemoj im se klanjati niti ih štovati, jer Ja, G-spod, sam **Kel kana** - **revnostan** B-g **poked avon avot al banim** - koji se sjeća grijeha roditelja na njihovoj djeci... za one koji Me odbacuju [**le-son'ai**], ali **ose hesed** - **iskazuje dobrotu**... onima koji me vole i slijede moje zakone - [**le-ohavai u-l' šomrei micvotai**]" (vidi 20,2-6).

Zapazite kako druga zapovijed uključuje tri B-žanska svojstva:

1. **Kel kana** - revnostan B-g
2. **Poked avon avot al banim** - **le-son'ai** - oštra kazna za one koji odbacuju B-ga
3. **Ose hesed la-alafim** - **le-ohava** - dobrota i nagrada za one koji slijede B-ga.

Slično tome, u trećoj zapovijedi nalazimo još jednu **mida** [božansko svojstvo]:

"Ne izgovaraj uzalud **ime** B-žje - ki **lo jenake Hašem** - jer B-g **neće oprostiti** onome koji izgovori Njegovo ime uzalud" (20,7).

Dodajmo ovo četvrto svojstvo gornjem popisu:

4. **lo jenake Hašem** - On neće oprostiti

Na koji način bismo trebali gledati na ova četiri svojstva? Na prvi pogled veći dio njih djeluje prilično strogo!

Čak ni **mida** o **ose hesed** - B-žanskoj dobroti, ne podrazumijeva nužno **milost**. Pažljivo uočite u 20,6 da B-g obećava tu dobrotu **samo** onima koji Ga **slijede**, a time nikom drugom. Definitivno, sva ova četiri svojstva sasvim su suprotna milosrđu, ona su **midot ha-din** - svojstva izvršenja odmazde.

Iako ove midot imaju svoju 'negativnu stranu', jer prijetite

(nastavak sa 11. stranice) **Rabbi Menachem Leibtag: Ki Tisa: Het HaEgel i 13 midot Rahamim**

trenutnom kaznom za one koji prekrše (**le-son'ai**), one također imaju i svoju 'dobru stranu', jer osiguravaju trenutnu nagradu za one koji poštuju (**le-ohavai**). Drugim riječima, ove **midot** opisuju vrlo intenzivan odnos, jako sličan [i ne slučajno] B-žjem odnosu s čovjekom u Gan Edenu³⁹ (vidi Breišit 2,16-17).

Još Midot Hadin⁴⁰

Još jedan primjer ovog intenzivnog odnosa, kao i još jedno svojstvo, nalazi se na kraju cjeline zakona u Paršat Mišpatim. Prisjetite se da je odmah nakon Deset zapovijedi Moše pozvan na Har Sinaj kako bi primio poseban skup zapovijedi koje je prenio Bnei Jisrael (vidi Šmot 20,15-19). Na kraju tih zakona, B-g daje sljedeće obećanje:

"Evo, ja šaljem anđela pred tobom da te čuva na putu i pomogne te dovesti u Obećanu zemlju. Čuvaj ga se i slušaj ga, Ne prkosi mu - jer on ti neće oprostiti tvoje grijeha -" ki lo jisa le-fiš'ahem", budući da je Moje Ime s njim...

[S druge strane...]

"... ako ga budeš slušao i činio sve što Ja kažem - Ja ću ti pomoći da pobijediš svoje neprijatelje... (vidi Šmot 23,20-24).

Još jednom, nalazimo da će ih B-g kazniti ako Bnei Jisrael ne budu slijedili Njegove micvot, a nagraditi (tj. pomoći u osvajanju Zemlje) ako Ga poslušaju.

Konačno, nakon het ha-egel, nalazimo da B-g namjerava djelovati upravo prema ovim svojstvima **midat ha-dina**:

"I B-g reče Mošeu, siđi s gore jer je tvoj narod sagriješio... napravili su zlatni kip... i sada dopusti Mi, i raspalit ću Svoj gnjev protiv njih da ih mogu uništiti -ve-jichar api bahem..." (vidi Šmot 32,7-10).

Ovdje nalazimo još jedno B-žansko svojstvo - **haron af Hašem** - B-žji trenutačni gnjev.

Sažmimo ovih šest svojstava koje smo do sada otkrili. Kasnije će nam ovaj popis biti od velike pomoći kad usporedimo ove **midot** s B-žjim **midot** na drugom **luhot**.

1. Kel kana
2. poked avon ... le-son'ai
3. ose hesed... le-ohavai
4. lo jenake
5. lo jisa le-fiš'ahem...
6. haron af

Sada ćemo pokazati kako se ovih šest primjera **midat ha-dina** izravno odnose na **nova** svojstva koja B-g sada obznanjuje. Obratite pažnju na očitu - i prilično nevjerojatnu - paralelu koja se pojavljuje:

PRVE LUHOT

- 1) Kel kana
- 2) poked avon...le-son'ai
- 3) ose hesed la-alafim
- ... le-ohavai
- 4) lo jenake ve-nake,
- 5) lo jisa lefišeiheim
- 6) haron af

DRUGE LUHOT

- Kel rahum ve-hanun
- poked avon avot al banim...
- rav hesed ve-emet
- nocer hesed la-alafim...
- lo jenake
- nosei avon ve-feša...
- ereh apajim

Iz din u rahamim

Svako svojstvo iz prvobitnog saveza mijenja se iz **midat ha-din** u **midat ha-rahamim**. [Kako bismo shvatili ovu paralelu, važno je da pratimo ove pesukim na izvornom hebrejskom.]

Pogledajmo sada поближе:

A) Hašem Kel rahum ve-hanun --> (1) Hašem Kel kana

- Rahum ve-hanun na temelju 33,19 (vidi gore)
- Milosrdni B-g za razliku od revnosnog B-ga

B) Ereh apajim --> (6) haron af

- spor na gnjev za razliku od **momentalnog** gnjeva

C) Rav hesed ve-emet --> (3) ose hesed... le-ohavai

- **obilan** dobrotom prema svakome, potencijalno čak i zlima [Ovo može dopustiti mogućnost 'raša ve-tov lo'] za razliku od **iziskuje** dobrotu, i stoga je ograničeno isključivo na one koji su Mu poslušni.

[Imajte na umu da je mida o emet sada nužna, jer ova obilna dobrotu za sve mora biti nadopunjena svojstvom istine kako bi se osigurala konačna pravda.]

D) Nocer hesed la-alafim --> (3) ose hesed....

- **le-ohavai** On **pohranjuje** Svoju dobrotu, tako da ukoliko nije odmah dâna, pohranjuje se da bi se dala kasnije. [Ovo može dopustiti mogućnost 'cadik ve-ra lo'] za razliku od trenutačne dobrote i nagrade za one koji Ga slijede.

E) Nose avon ve-feša... --> (5) lo jisa le-fiš'ahem ...

- **opraštanje** grijeha nasuprot **neopraštanja** grijeha.

F) Ve-nake, lo jenake --> (4) lo jenake

- **ponekad** će On oprostiti, ponekad možda neće. [Vidi Rašija, oprašta onima koji čine tešku.]
- za razliku od **nikada** ne oprašta.

(nastavak s 12. stranice) **Rabbi Monachom Leibtag: Ki Tisa: Het HaEgel i 13 midot Rahamim**

G) Poked avon avot al banim...--> (2) poked avon le-son'ai

- On se **suzdržava** od kažnjavanja do četiri generacije [u očekivanju tešuve / vidi Rašija]
- za razliku od **primjene** kazne do četiri koljena.

[Iako su ove dvije fraze gotovo identične, njihov nas kontekst tjera da svaki pasuk tumačimo drugačije. U prvim luhot, sve četiri generacije su kažnjavane, u drugim luhot, B-g može **počekati** s kaznom tijekom četiri generacije, dajući priliku za tešuvu. Vidi Rašija.]

Ove zapanjujuće paralele pokazuju da je svaka od '13 midot' u izravnoj suprotnosti sa midot prvobitnog saveza na Har Sinaju.

Ova pozadina nam može pomoći da shvatimo Moševu momentalnu reakciju na B-žu objavu ovih **midot**:

"I Moše požuri da se pokloni i reče: 'Ako sam doista stekao naklonost u Tvojim očima - **neka Hašem ide u našoj sredini** - 'ki' = **čak iako** su oni am kšei oref - narod krute šije, i ti ćeš oprostiti naš grijeh...' (34,8-9)

B-ža objava da će sada postupati na manje strog način omogućuje Mošeu da zatraži da B-g sada vrati svoju **Šehinu** narodu **čak iako** su oni am keše oref. Obratite pažnju na to kako ovaj zahtjev stoji u izravnoj suprotnosti s B-žjom prvobitnom prijetnjom da "neće ići s njima jer su narod krute šije, kako ih ne bi udario na njihovu putovanju..." (vidi 33,3/ usporedi s 34,9)!

Ova B-žanska svojstva milosrđa sada dopuštaju Šehini da prebiva unutar Izraela iako možda oni nisu dostojni.

Iz određene perspektive cijeli je ovaj niz sasvim razumljiv. Jer, s jedne strane, da bi bio dostojan B-žje prisutnosti, čovjek se mora ponašati savršeno. Međutim, čovjek je ipak čovjek. Iako može težiti savršenstvu, često može pogriješiti ili ponekad čak i grijehiti. Kako se onda čovjek ikada može približiti B-gu? Stoga, da bi se smrtnom čovjeku dala

mogućnost da nastavi odnos s B-gom, potreban je novi skup pravila - onaj koji uključuje **midot ha-rahamim**.

Prvobitni uvjeti **brit Sinaja**, iako idealni, nisu praktični. Na taj način, **midot ha-rahamim** omogućuje **brit Sinaju** da postane dostižan. Ove midot ha-rahamim odražavaju B-žu dobrotu koja dopušta čovjeku da Mu se približi i razvije bliži odnos bez potrebe za trenutačnom kaznom za bilo koji prijestup.

Selihot⁴¹

Ovo objašnjenje daje dodatno značenje našem razumijevanju i uvažavanju našeg recitiranja Selihot. Recitiranje 13 **midot** sadrži više od same mistične formule. Ono je stalni podsjetnik na **uvjete** saveza **drugih luhot**. B-ža svojstva milosrđa, kao što smo pokazali, **ne jamče** automatski oprost, već **daju mogućnost** oprosta. Kao što pasuk navodi, B-g će oprostiti samo onome koga On odabere ("et ašer ahon... vet et ašer arahem" / 33,19). Da bi bio vrijedan te milosti, pojedinac mora B-gu dokazati svoju iskrenost, prihvaćajući na sebe da neće ponavljati svoje loše putove. ■

¹ pasuk, psukim, pesukim – stih/stihovi

² egel – tele

³ Sefer Šmot – Knjiga Izlaska

⁴ Bnei Jisrael – Djeca Izraelova, Izraelci

⁵ štur – predavanje, lekcija

⁶ Har Sinaj – gora Sinaj

⁷ pšat, pešat – neposredno razumijevanje teksta

⁸ luhot – ploče Zakona

⁹ micva – zapovijed

¹⁰ has ve-šalom – B-že sačuvaj!

¹¹ Erec Kanaan – Kanaanska zemlja

¹² Jeciat Micrajim – Izlazak iz Egipta

¹³ mal'ah – anđeo, poslanik

¹⁴ mizbeah – žrtvenik

¹⁵ šem havaja – Tetragramataon, B-žje ime

¹⁶ na'ase ve-nišma – činit ćemo i slušat ćemo

¹⁷ olot i šelamim – žrtve paljenice i cjelokupne

¹⁸ divrei Hašem – B-žje riječi

¹⁹ brit avot – savez s praocima

²⁰ miškan – šator, Prebivalište

²¹ aron – kovčeg (s pločama Saveza)

²² keruv, keruvim – kerubim/kreubimi

²³ davka – konkretno

²⁴ Ma'a-mad Har Sinai – kad su stajali kod gore Sinaj

²⁵ Elokei Jisrael – B-g Izraelov

²⁶ even sapir – safir

²⁷ par, parim – bik/bikovi

²⁸ hazal – učenjaci iz vremena 2. Hrama i kasnije

²⁹ hag I-Hašem – blagdan Vječnom

³⁰ tefila – molitva

³¹ brit Sinai – savez sa Sinaja

³² Matan Tora – davanje Tore

³³ Am Jisrael – Izraelski narod

³⁴ midot ha-rahamim – osobine milosrđa

³⁵ Humaš – Petoknjižje

³⁶ Šhina, Šehina – B-ža Prisutnost

³⁷ dibrot – Deset zapovijedi

³⁸ mida, midot – osobina/e, svojstvo/a

³⁹ Gan Eden – Edenski vrt

⁴⁰ Midot Hadin – osobine stroge pravde

⁴¹ Selihot – molitve i pjesme za oprostjenje

Rabbi Jack Abramowitz:

Tarjag – 613 zapovijedi

105. Daj ulog: Obaveza da se prilaže godišnjih pola šekela

Svi koji se broje u popisu moraju dati po pola šekela (Izl 30,13)

106. Put k b-žanskom: Obaveza za kohanim da operu svoje ruke i noge prije nego li pristupe službi

Aron i njegovi potomci imaju prati svoje ruke i noge iz njega ... (Izl 30,19)

107. Ani maamin b'vias haMošijah: Obaveza da se pripravi ulje za pomazanje

Pomazat ćeš Arona i njegove sinove i posvetiti ih da Mi služe (Izl 30,31)

108. Lažni Mesija: Zabrana pomazanja neautoriziranih osoba uljem za pomazanje

Nemojte ga utrljavati u kožu osobe ... (Izl 30,32)

109. Plagiranje: Zabrana izrade duplikata ulja za pomazanje

Ne pravite (ulja) poput ovoga, jer je sveto ... (Izl 30,32)

110. Kakav je ovo miris?: Ne reproducirati mirisnu formulu tamjana

Što se tiče tamjana kojeg ćeš napraviti, nemoj praviti drugoga po tom sastavu za osobnu upotrebu ... (Izl 30,37)

111. Opozvano: Zabrana da se jede hrana ili pije vino prineseno idolima

Ne smiješ sklapati pakt s lokalnim stanovništvom, te vrludati za njihovim idolima, vršiti klanje tim idolima i biti pozivan da jedeš od takvih prinosa (Izl 34,15)

Ova nam *micva* može izgledati opskurno, no zapravo je vrlo relevantna i ima utjecaja na nas danas. Praksa korištenja *jajin mevušala*, vina koje je prokuhano iznad određene temperature, nastala je zato što je provrelo vino neprikladno za sakramentalne svrhe (i time se eliminira mogućnost njegovog korištenja u idolopokloničkoj službi). Polemika koja se razvila 2005. godine u vezi *šeitela* (perika koje nose udane ortodoksne aškenaske žene, *op. pr.*) od ljudske kose uvezenih iz Indije također se bazirala na ovoj *micvi*; otkrilo se da je kosa koja se koristila za izrade ovih perika ostrižena ženama koje su dolazile kao hodočasnice u hinduistički hram, što je izazvalo zabrinutosti da to čini *šeitele* neprikladnima za uporabu. (Iako ovdje ne možemo do detalja opisati ovaj slučaj, čini se da se kosa nije koristila za žrtvovanje pa su, prema nizu autoriteta, takve perike odobrene za uporabu.)

112. U vezi godine počinka (šabatne godine): Obaveza da se zemlja odmori svake sedme godine

Odustat ćeš od oranja i berbe (Izl 34,21)

113. Nisi li to već rekao?: Zabrana da se jede meso i mlijeko koje je kuhano zajedno

Ne kuhaj mlado u mlijeku njegove majke (Izl 34,26)

Da, ova *micva* umnogome liči na *Micvu* br. 92, ali zapravo postoje tri diskrecijske zabrane u pogledu kombinacija mlijeka i mesa: (1) ne kuhati ih zajedno; (2) ne jesti takvu mješavinu; (3) ne stjecati korist od takve mješavine. (Od nekih vrsta zabranjene hrane možemo stjecati korist, dok od drugih ne.) *Micva* br. 92 je zabrana kuhanja toga, dok je ova *micva* zabrana jedenja ili stjecanja koristi od toga na drugi način.■

Sefer Hamicvot Hakacar

Zapovijedi koje se danas mogu poštivati

kako ih je sakupio Hafec Hajlm

Negativne zapovijedi

163. Negativna je zapovijed da se ne urezuje nikakvih znakova tetovaže na svoje tijelo

kao što Pismo kaže, *niti ćeš utetovirati bilo kakav znak na sebe (Va-jikra 19,28)*. Tetoviranje znakova je kada netko napravi urez na svom tijelu i mjesto urezivanja ispuni tintom ili drugom tvari za bojenje. Osoba koja ovo prekrši treba biti bičevana.

Ovo je na snazi na svakom mjestu i u svako vrijeme, i za muškarce i za žene.

164. Negativna je zapovijed da se ne brije na ćelavo zbog svog mrtvaca [bliskog rođaka]

jer Pismo kaže, *niti ćeš načiniti kakvo ćelavo mjesto među svojim očima zbog mrtvaca (D'varim 14,1)* – što znači da se ne

čupa kosa sa svoje glave.

Ovo je na snazi na svakom mjestu i u svako vrijeme, i za muškarce i za žene.

165. Negativna je zapovijed ne prakticirati nikakvo proricanje

kao što Pismo kaže, *niti ćeš gatati (Va-jikra 19,26)*. To se, na primjer, odnosi na one koji kažu, "Kruh mi je ispaao iz usta" ili "Štap mi je ispaao iz ruke – neću danas ići na to mjesto", ili ako netko radi znake (predskazivanje) za sebe: "Ako mi se dogodi to i to, ja ću učiniti ovako i ovako". Ako netko učini neki postupak putem ovakvog gatanja, on će time prekršiti ovo pravilo.

Ovo je na snazi na mjestu i u svako vrijeme, i za muškarce i za žene.■

Rabbi Dr. Azriel Rosenfeld:

Šulhan Aruh

Šulhan Aruh ("postavljeni stol") skup je onih područja halahe - židovskog vjerskog prava - koja su danas primjenjiva. Sastavio ga je Rabi Yosef Karo iz Safeda (Izrael) otprilike 1560. godine, i postao je općeprihvaćen kao mjerodavan nakon što ga je Rabi Moshe Isserles iz Krakova (Poljska) oko 1570. godine nadopunio napomenama (poznatim kao Mapa - "stolnjak") iznoseći pravoreke kojih se drže aškenaski Židovi.

Dio II: Jore De'a

Poglavlje 13a – Lihvarenje

Zabranjeno je na bilo koji način imati udjela u pozajmljivanju uz kamatu koje jedan Židov daje drugome (160,1-3), ali je dopušteno novac posuđivati uz kamatu ne-Židovima (159,1-3). U vezi zajmova kod kojih su uključeni i Židovi i ne-Židovi vidi 168-171, 172,5, 177,19. U vezi zajmova koji uključuju bliske rođake, učenjake, vjerske svrhe, financijska sredstva zajednice ili novac koji pripada siromašnima ili siročad vidi: 160,8.17-20.22; 168,17; 172,1.

Zajmoprimac ne bi trebao davati darove zajmodavcu čak ni prije zajma ili nakon njegove isplate, a posebno ne u vrijeme otplate (160,4-6). Zajmodavac ne bi trebao prihvatiti neuobičajene, nedobrovoljne ili su-

mnjive koristi, usluge ili ljubaznosti od dužnika (160,7.10-12.23; 166,1-3). Dopušteno je zauzvrat osobi dati dar za posuđivanje novca drugome, ali zajmoprimac ne bi trebao biti onaj koji će vjerovniku spomenuti dar, a također je zabranjeno posuđivati nekome novac kao uzvrat za njegovo davanje dara nekom drugom (160,13-14, i vidi 15-16 o drugim situacijama u kojima sudjeluju treće osobe). U vezi razmjene usluga vidi 160,9.

Ako je dužnik platio kamatu na kredit, sud može prisiliti zajmodavca da mu je vrati natrag, ali sud ne može prisiliti zajmodavca da isplati vrijednost drugih naknada koje je primio vezano uz zajam ako se zajmoprimac nije protivio tome, a također ni imovina zajmodavca nije odgovorna za isplatu (161,1-6; u vezi drugih zakona vezanih uz povrat

kamata vidi 161,7-10 i 177,11). Glavnica zajma na koju se plaća kamata može se naplatiti od zajmodavca jedino ako je kamata specificirana; vidi 161,11.

Zabranjeno je plaćati kamatu čak i ako (zbog devalvacije valute) vrijednost otplate ne prelazi glavnicu, a rabinski je zabranjeno otplatiti cjelokupni iznos zajma ako se vrijednost valute povećala (160,21). Ako se valuta u kojoj je kredit odobren zamjeni novom valutom koja se po težini razlikuje od stare valute za manje od 1/5, i ta promjena nema utjecaja na cijene ili vlada zabranjuje korištenje stare valute, dopušteno je otplatiti izvorni iznos pozajmice u novoj valuti; u suprotnom, plaćeni iznos mora biti smanjen kako bi po vrijednosti bio jednak izvornom iznosu (165,1).■

Balashon - Hebrew Language Detective

Čitatelj je pitao kakva je veza između naše riječi "cimet" i hebrejskog *kinamon* (ili *qinamon*) קינמון.

Pa, naša riječ dolazi iz grčkog *cinnamomum*, koji je pak bio posuđen iz hebrejskog/feničkog. Ova etimologija je poprilično stara - slavni grčki povjesničar Herodot je spominje u raspravi o začinima iz Arabije:

Još čudasniji je način na koji se prikuplja cimet. Gdje to drvo raste, i koja ga zemlja proizvodi, oni to ne znaju - tek neki, pozivajući se na vjerojatnost, kažu da dolazi iz zemlje u kojoj je Bacchus odrastao. Velika ptica, kažu oni, donosi štapiće koje mi Grci, uzimajući riječ od Feničana, nazivamo cimet, i odnose ih u vis kako bi načinili gnijezda.

Pretpostavio sam da su hebrejski i fenički dovoljno slični da jednostavno dijele riječ *kinnamomon*. Međutim, Philologos piše da su Feničani vjerojatno riječ preuzeli iz hebrejskog:

Grci očito nisu imali jasnu predodžbu o tome koji je izvor cimeta. Herodot, prema kome je grčka riječ *kinnamomon* posuđena od feničkih trgovaca, samo je znao da su ga ovi kupili od "Arapa", koji "ne znaju odakle dolazi niti koja ga zemlja proizvodi." Međutim, on je potom u istom dahu, maštovito povezao da su ti isti "Arap", pod kojima je on vjerojatno mislio na Nabatejce koji su živjeli na području koje je danas područje Negeva u Izraelu i ju-

žnom Jordanu, sakupljali začini iz gnijezda velikih lešinara koja su napravljena od cimetove kore i blata na "planinskim liticama... na koje se nitko ne može uspeti."

...

Fenički, zapadnosemitski jezik pomorskih naroda koji žive duž sredozemne obale sjeverno od Palestine, usko je bio povezana s hebrejskim, a budući se hebrejski *kinnamon* javlja u Bibliji, dok niti jedan paralelni fenički tekst nije preživio, hebrejski se obično uzima kao izvor te riječi. Štoviše, budući da je cimet vjerojatno stigao k Feničanima od Nabatejaca kopnenim putem koji ide kroz Palestinu, podjednako je vjerojatno da je riječ ušla u fenički iz hebrejskog kao i obrnuto.

Dakle, sada treba postaviti pitanje: Odakle je došla hebrejska riječ *kinamon*? Klein kratko napominje da je to "riječ stranog porijekla".

Jedna etimologija pak ukazuje da:

Engleski *cinnamon*, njemački *Zimt*, litvanski *cinamonas*, bjeloruski *cynamon* [цынамон], hrvatski *cimet*, srpski *cimet* [џимет], jidiš *tsimering* [צימעריןג] i armenski *ginamon* svi potječu od latinskog *cinnamomum*, što je pak posuđenica iz grčkog *kinnamomon* [κιννάμωμον]. Grčki je riječ posudio iz semitskog jezika, usp. starohebrejski *kinamom* [קנמון] i aramejski *qunimun* [ܩܢܡܢܐ]. Međutim, ove riječi teško mogu biti izvorno semitske, a njihovo daljnje podrijetlo nije poznato; pretpostavlja se da one u konačnici proizlaze iz ranomalezijskog jezika te su stoga povezane sa suvremenim indonezijskim *kayu manis* "slatkim

drvom" (mada je ta pretpostavka dosta problematična).

Malezijsko je podrijetlo navodno spomenuto u BDB - nažalost, ja da te knjige više ne mogu. Može li to netko potvrditi?

U članku koji sam gore citirao, Philologos odbacuje ovu teoriju:

S jedne strane, cimet, koji se priprema od kore mladih grana jednog azijskog drveta, čini se da je do mediteranskog svijeta došao u drevna vremena ne iz Malezije ili malajskog govornog područja Indonezije, nego iz Kine, u kojoj je bio poznat kao *kwei* i Šri Lanke, u čijem se izvornom singaleskom jeziku on naziva *kurundu*. A s druge strane, niti jedan istočno- i središnjoazijski jezik koje Katzer navodi nema riječ nalik bilo *kayu manis* ili "cimet" - koji je *qurfa* na arapskom, *darchin* na perzijskom, *durusita* na sanskrtnu, *tuj* u gujarati jeziku, *ilavangam* na tamilskom, *op cheuy* u tajlandskom, *chek tum phka loeng* u kmerskom, *yuhk gwai* u kantonskom, *rou gui* na mandarinskom i tako dalje. Čak i ako su stari Grci svoj cimet dobili od onih koji govore malajski, on bi morao proći kroz mnogo drugih ruku na svom putu do njih; kako bi onda malajska riječ za "cimet" došla do njih bez da je igdje drugdje ostavila trag?

Meni ovo ima smisla i, u stvari, većina izvora koji citiraju malezijsku teoriju to odbacuju.

Na kraju članka, Philologos (Mogu li te zvati Phil?) se drži svoje teorije da se "naša engleska riječ za cimet može etimološki unatrag pratiti ne dalje od hebrejskog *kinamon*".

(nastavak s 16. stranice) **David Curwin: Balashon, detektiv za hebrejski jezik Cimet**

Svejedno, ja mislim da nam jedna od poanti koje on iznosi zaista može pomoći pronaći stariji izvor. Spomenuto je da cimet vodi porijeklo iz Kine. Kaddari piše da Loew (Die Flora der Juden II: 107) odbacuje sugestiju da je *kinamon* izvedeno iz korijena קנה (trska) ili קנהם kako je to predložio Delitzsch (kao i Jastrow i Gesenius.) Umjesto toga, on smatra da se riječ odnosi na Kinu - "Kina" kako se kaže na mađarskom jeziku (Wikipedia ističe da se isto tako naziva i u mnogim sjevernim i istočnim europskim jezicima - švedskom, norveškom, mađarskom, danskom, bosanskom, srpskom i sl.)

Nije mi dostupno Loewovo djelo, a čak i da ga imam ne bih ga mogao čitati u izvornom njemačkom. (Ako netko od vas može i jedno i drugo - molim vas da mi javiti!). Ali nagađam da je bio pod utjecajem ovog članka W. Desborough Cooleya iz 1849. godine.

Cooley raspravlja o kineskom podrijetlu začina:

No, ne možemo pretpostaviti da su Kinezi bili jednako ne obzirivi prema bogatstvu koje je priroda porazbacala njihovim brežuljcima, ili nemarni pa da to ne iskoriste u svoju korist; i zaista postoji dobar razlog za pretpostaviti da su oni bili najraniji trgovci ovim začinom. Perzijsko ime za cimet je *Darchini*, što je naziv za kinesko drvo; i kako je to ime usvojeno u indijske jezike uz male ili nikakve promjene, očito je da je taj proizvod došao do navedene zemlje kopnenim putem, ili preko Perzije.

On se zatim ide složiti s predloženim etimologijama (od kojih smo neke malo prije predstavili):

Za hebrejsku riječ *kinamon* neki kažu da potječe od arapskog glagola *kanima*, imati snažan ili neugodan miris - izvedenica koja je čisti apsurd, i nije u skladu s temeljnim zakonima jezika.

...

No opet, rečeno nam je da je *cinnamomum* izveden iz malezijskog *kashiomani*, što je naziv za slatko drvo. Sada, da ne govorimo o mučenju i sakaćenju koje je potrebno da bi se potonju riječ promijenilo u onu koja joj prethodi, što može biti smješnije nego da se potraži porijeklo riječi koja je bila u upotrebi na obalama Sredozemlja prije 3000 godina, u malajskom, kojeg poznajemo samo kao suvremeni jezik? Ili kako je samo taj jedan jedini malajski naziv pronašao svoj put do feničkog, bez da ostavi traga tijekom svog prolaska kroz Indiju, Perziju, ili Arabiju?

...

Cinnamomum, *cardamomum* i *costamomum* očito su složene riječi, koje označavaju tolike vrste *amomuma* ... S obzirom na prvi slog tog imena, Dr. Vincent je pretpostavio da one dolaze od *kene* (קנה) štap, cijev, ili valjak, budući da *kinamomum* opisuje cjevasti *amomum*. No, ovome se može prigovoriti, da ime koje je u pitanju, kojem god jeziku pripadalo, treba služiti cilju jezika, da jasno određuje predmet koji se tako naziva, ali čini se da je cimet na tržište dolazio u davna vremena u neoljuštenim grančicama; a, s druge strane, ako je bio oguljen, onda je imao valjkasti i cjevasti oblik sličan kasiji, ta-

ko da ni u kom slučaju nije moglo biti prikladno nazvati ga cjevastim *amomumom*.

...

Genijalno, i nipošto nevjerojatno, objašnjenje iz bajki u kojima su rani grčki pisci uključili podrijetlo cimeta, i koji kažu da je uziman iz gnijezda ptica, koje su ga prikupile u nepoznatim krajevima, predložio je Bochart. On iznosi pretpostavku da je Grke zavela jedna popularna fenička etimološka igra riječima קנה (*kinen*), graditi gnijezdo. Basna je, ukratko rečeno, nastala kvazi izvođenjem porijekla, i u istom mahu dokazuje da je to riječ iz davnina, i riječ stranog porijekla svog prvog i spornog elementa.

I onda on nudi ono za što vjeruje da je najuvjerljivija etimologija:

Dakle, jedino objašnjenje riječi cimet koje ne uživa proizvoljnu etimološku fantaziju, i koje se točno slaže s načelima koja reguliraju stvaranje riječi, je objašnjenje koje smatra da mu je značenje jednostavno kineski *amomum* ili začim, i po tome se po neznatnoj i prirodnoj izmjeni razlikuje od perzijskog naziva *darchini*, pod kojim je začim o kojem govorimo, vjerojatno bio primljen od strane Hebreja i Feničana.

Iako se može činiti da je dalek put od Kine do zemlje Izraela, valja napomenuti da se riječ *kinamon* u Bibliji pojavljuje samo tri puta. Jednom (*Šmot* 30,23), se odnosi na jedan od začina u tamjanu, koji je bio korišten u Hramu. Druga dva citati - Šir HaŠirim 4,14 i Mišlei 7,17 - oba su iz knjiga koje se pripisuju Šlomu HaMelechi (kralju Solomonu), koji je zasigurno bio poznat po trgovanju s dalekim zemaljama ...■

Rabbi Shmuel Rabinowitz:

Griješ, suosjećanje i vođenje naroda

Glavna priča u ovoj tjednoj odjeljku Tore, Ki Tisa, jedna je od najsravnatnijih s početka povijesti Židovskog naroda: grijeh zlatnog teleta. Dogodilo se to kada se Mojsije popeo na goru Sinaj i ostao četrdeset dana kako bi primio B-žje upute zapisane u Tori. Narod ga je čekao u podnožju gore, ali dani su prolazili, a Mojsije se nije vraćao. Bilo je ljudi – prema tradiciji, bili su to "erev rav", neždovi koji su se priključili Židovskom narodu u izlasku iz Egipta – koji se nisu odrekli idolopokloničke egipatske kulture i željeli su stvoriti zamjenu: boga u obliku teleta.

Ti su se ljudi obratili jednom od cijenjenih ljudi u narodu, Huru – sinu proročice Mirjam, koji je odbio surađivati s njima i to je platio životom. Odmah nakon toga, ti isti ljudi obratili su se Aharonu, Mojsijevom bratu, i zahtijevali od njega: "Hajde! Napravi nam bogove!". Aharon, strahujući od daljnjeg krvoprolića, pristao je surađivati s njima. Pokušao je odgoditi izradu teleta pod različitim izgovorima, no na kraju je pritisak naroda prevladao. S iznenađujućom velikodušnošću, donirali su zlatni nakit koji su donijeli iz Egipta i talili ga kako bi napravili zlatno tele.

Tele je bilo napravljeno, a Mojsije se spustio s gore Sinaj i suočio sa šokantnim prizorom naroda koji pleše oko zlatnog teleta, ekstatično uzvikujući: "Ovo su tvoji bogovi, Izraele, koji su te izveli iz egipatske zemlje!"

Nije teško zamisliti dubinu Mojsijevog razočaranja, frustracije i muke. Tijekom te protekle godine, Moj-

sije se hrabro suočio s faraonom, egipatskim kraljem, i zahtijevao da oslobodi hebrejski narod robova i dopusti im da napuste Egipat. Uz pomoć očitih čuda i deset pošasti koje je B-g poslao na Egipat, Mojsije je uspio u svojoj misiji i oslobodio narod. Vodio ih je kroz more, stigavši do gore Sinaj, gdje su doživjeli javnu B-žju objavu, jedinu u povijesti, u kojoj su čuli Deset zapovijedi. A sada je izgledalo da se narod vratio svojim starim navikama, egipatskom štovanju idola, plešući oko zlatnog teleta.

Mojsije je poduzeo je niz koraka. Prvo je razbio Ploče Saveza koje je donio sa gore Sinaj, shvativši da bi narod koji štuje zlatno tele mogao i ploče pretvoriti u neku vrstu idola. Nakon toga, spalio je tele i kaznio one koji su bili začetnici grijeha. Zatim se Mojsije obratio B-gu moleći da ne kazni narod za njihov grijeh. Tijekom molitve, odvijao se fascinantan dijalog između Mojsija i B-ga, čiji su značaj komentatori i filozofi analizirali generacijama. Zaviriti ćemo u spise diva židovske misli, Majmonidesa, koji je tome posvetio dugačko poglavlje u svojoj monumentalnoj knjizi "Vodič za zbunjene".

Mojsije je postavio dva zahtjeva B-gu. Prvi: "... pokaži mi svoje putove, da te upoznam – da nađem milost u tvojim očima" (Izlazak 33, 13); i drugi: "Pokaži mi, sada, svoju slavu!" (Isto, 18). Majmonides objašnjava da je Mojsije želio spoznati načine na koje B-g upravlja svijetom, a osim toga, želio je shvatiti samu božanstvenost. B-g je odbio drugi zahtjev: ljudsko biće, čak i najveći od ljudi, poput Mojsija, nisu u stanju shvatiti bit B-ga. Ona nadmašuje ljudske sposobnosti. Ali B-g je potvrdno odgovorio na prvi zahtjev:

"Učinit ću da sva Moja dobrota prođe pred tobom..." (Isto, 19)

Što je B-g naučio Mojsija o svojim načinima na koje upravlja svijetom? Naučio ga je o vrlinama suosjećanja koje karakteriziraju B-žje vodstvo. Ovdje Majmonides dodaje značajnu spoznaju: Zašto je Mojsije zatražio da upozna B-žje putove? Zato što je Mojsije shvatio da ljudski vođa mora usvojiti te načine kada se bavi narodom. Strahovito razočaranje koje je Mojsije doživio kada je narod načinio tele navelo ga je da potraži B-žje putove koje bi vođa trebao slijediti.

Ti putevi su trinaest odlika suosjećanja. Baš kao što je B-g u stanju oprostiti grijehe ljudi, tako su i ljudi pozvani da oproste grijehe drugih. Vrstan vođa je vođa kojeg pokreće suosjećanje. Mojsije je to naučio nakon grijeha zlatnog teleta. To je lekcija koju bismo i mi trebali naučiti i usaditi u sebe.■

Pisac je rabin Zapadnog zida i Svetih mjesta.

Rabbi Mordechai Kamenetzky:

Maskirane emocije

U događaju koji je vjerojatno najviše razočarao u židovskoj povijesti, narod koji je trebao primiti Toru od Mošea okreće se od volje Hašema. Nakon 40 dana počinju brinuti da se Moše nikada neće vratiti i hvata ih panika. Stvaraju sebi novog vođu – zlatno tele.

Tora opisuje tu scenu u Izlasku 32:6: "Narod je prinio (teletu) mirotvorne žrtve, sjeo jesti i piti, a zatim ustao da se veseli."

Hašem odmah zapovijeda Mošeu da se spusti s gore Sinaj kako bi opomenuo svoj pokvareni narod. Dok se Moše spušta s gore, on čuje burne povike koji dopiru od naroda koji slavi svoje novo proglašeno božanstvo. Njegov učenik, Jehošua, također čuje zvukove i kaže (Izlazak 32:17): "Iz tabora se čuje bojni zvuk." Moše sluša i ispravlja teoriju. Kaže Jehošui: "To nije zvuk pobjede, niti zvuk poraza: ja čujem zvuk uznemirenosti."

Kada Moše ugleda zlatno tele, on razbija ploče i ponovo uspostavlja red, prisebnost i vjeru u Hašema. Ono što je čudno u ovoj epizodi jest kontrast između proizvedenih zvukova i onoga kako su se čuli. Ako se Židovski narod veselio i slavio, zašto je onda Jehošua čuo zvukove rata, i kako je Moše čuo zvuke uznemirenosti? Obojica su trebali čuti zvuke slavlja i veselja.

Rav Chaim iz Sanza imao je običaj jednom mjesečno provjeravati znanje lokalne djecu. Djeca bi usmeno recitirala iz Mišne ili Talmuda, a Rav Chaim bi ih velikodušno nagrađivao slatkišima i novcem.

Jednom je skupina sekularnih Židova odlučila prevariti Rav Chaima. Naučili su neko nežidovsko dijete talmudski odlomak i ponavljali ga s njim sve dok ga nije savršeno znao. Odjenuli su ga kao hasidsko dijete i stavili ga u red s ostalom djecom na provjeru znanja.

Rabi je pažljivo slušao dječaka. Ostala su djeca bila zbunjena: nisu se sjećala ovog dječaka iz svog *heder*a, ali su bili zadivljeni izvanrednom tečnošću kojom je recitirao svoj odlomak.

Rav Chaim uopće nije bio impresioniran. Okrenuo se tom mladiću i rekao: "Molim te, reci svom ocu da postoje bolji načini da zaradi nekoliko novčića!" S tim je otpustio dijete.

Sekularisti su bili šokirani. "Kako je Rabi znao?"

Njihova ih je znatiželja natjerala da priđu Rav Chaimu. Rav Chaim

se nasmiješio dok im je odgovarao.

"Postoje dva načina da se kaže Gemora. Jedan je ispunjen duhovnošću. Djetetovo tijelo se njiše i ispunjeno je emocijama Tore. Drugi je samo ponavljanje onoga što je naučeno napamet. Ovom mladiću je nedostajalo žara i istinske radosti koju židovska djeca imaju kada uče Toru. Znao sam da on nije jedan od naših."

Židovi su ustali da se vesele oko zlatnog teleta. Moše i Jehošua su, međutim, znali razliku između istinske radosti – *simhe* – i nereda. Židovsko veselje je u biti bilo uznemireno, ali maskirano pićem i bučnim instrumentima. Istinska radost povezana je sa sigurnošću i osjećajem orijentacije, onime što je nedostajalo tim Židovima koji su slavili idola. Židovi su možda ustali da slave, ali to nije bilo slavlje. Možda je neuvježbanom oku to izgledalo poput zabave, ali Moše je poznavao pravi zvuk radosti. Njega nije bilo sa zlatnim teletom. Istinska radost je sklad duhovnosti i ispunjenosti. Površne zvukove euforije i slavlja oni s istinskom spoznajom čuju kao zvukove bitke i uznemirenosti.

Gut šabes ■

Rabbi M. Kamenetzky je dekan Ješive South Shore.

Rabbi Lord Jonathan Sacks:

Ljutnja – njena upotreba i zloupotreba

Ako uspoređujemo dva najpoznatija događaja u Tori, suočit ćemo se sa onim što izgleda kao očita kontradiktornost. U ovoj tjednoj *parši*, B-g kaže Mojsiju na brdu da se spusti k narodu. Oni su napravili zlatno tele. Mojsije silazi, držeći u ruci najsvetiju stvar svih vremena, dvije ploče koje je isklesao i ispisao sam B-g.

Kad je došao u podnožje brda, vidio je narod kako pleše oko zlatnog teleta. U svojoj ljutnji, on je bacio ploče i razbio ih u dijelove (*Izlazak 32,19*). Bio je to javni iskaz ljutnje. Pa ipak, Mojsije nije kritiziran za taj čin, učinjen u potpunosti na njegovu inicijativu. Reš Lakiš, komentirajući stih u kojem B-g zapovijeda Mojsiju da iskleše nove ploče koje će zamijeniti one "koje si slomio" (*Izlazak 34,1*) kaže da je B-g zapravo dao svoje odobrenje Mojsijevom činu.

Mudraci idu i dalje. Zaključni stih Tore kaže, "U Izraelu nije ustao nijedan prorok koji je bio nalik Mojsiju, znajući B-ga licem u lice... ili u moćnoj ruci i nevjerojatnim čudima koje je Mojsije činio naočigled cijelog Izraela" (Pon. zakon 34,10-12). Za izraz "moćna ruka," oni kažu da se odnosi na slamanje ploča. Drugim riječima, na to se gleda kao na jedan od najvećih činova hrabrosti i vodstva.

Mnogo godina kasnije Mojsije je bio suočen sa drugom krizom. Narod je došao u Kadeš. Nije bilo vode. Narod se žalio. Još jednom, Mojsije je iskazao ljutnju. Nakon što mu je B-g rekao da udari stijenu, on ju je udario dva puta, i voda je potekla iz nje. Međutim, ovog puta, umjesto da bude pohvaljen za ono što je učinio, B-g mu je rekao, "Jer mi nisi vjerovao da posvetiš Moje ime pred očima Izraelaca, ti nećeš uvesti ovaj

narod u zemlju koju sam im dao" (*Brojevi 20,12*).

Problemi sa ovim odjeljkom su dobro poznati. Koji je bio Mojsijev grijeh? I nije li kazna bila neproporcionalna grijehu? Međutim, moja briga je ovdje jednostavno u usporedbi ovih dvaju događaja. U oba slučaja, narod je izmakao kontroli. U oba slučaja, Mojsije je iskazao ljutnju. Zašto je jedno bilo pohvaljeno, a drugo osuđeno? Zašto je iskaz ljutnje bio prikladan u jednom slučaju, ali ne i u drugom? Je li uvijek pogrešno kada vođa iskazuje ljutnju, ili je to ponekad potrebno?

**Postoje dvije emocije
za koje Majmonides kaže da
u njima ne valja slijediti
srednji put, već trebamo
težiti tome da ih
u potpunosti eliminiramo
iz našeg emocionalnog
života: ponos i ljutnju**

Odgovor daje Majmonides u svom zakonskom kodeksu, Mišne Tora. U svojim Zakonima karaktera, on nam kaže da u emocionalnom životu općenito moramo slijediti srednji put. No, postoje dvije emocije za koje Majmonides kaže da u njima ne valja slijediti srednji put, već umjesto toga treba težiti tome da ih u potpunosti eliminiramo iz našeg emocionalnog života: ponos i ljutnja. O ljutnji on kaže sljedeće:

Ljutnja je krajnje loša osobina i čovjek bi se trebao udaljiti od nje odlazeći u drugu krajnost. Trebali bismo trenirati da se ne ljutimo, čak i oko nečega na što bi ljutnja

mogla biti prikladna reakcija... Stari mudraci su rekli, "Onaj tko je podložan ljutnji jednak je onome koji se klanja idolima." Također su rekli, "Ako se netko prikloni ljutnji, ako je mudar, njegova mudrost ga napušta, a ako je prorok, njegovo proroštvo ga ostavlja." I "Život naprasitog čovjeka nije život." Stoga su nas oni učili da se držimo po dalje od ljutnje, trenirajući sebe da ostanemo mirni čak i kad smo suočeni sa provokacijom. To je pravi put.

Međutim, on dodaje važnu kvalifikaciju:

Ako čovjek želi usaditi poštovanje u svoju djecu i obitelj, ili u javnosti ako je vođa zajednice, i ako im on želi iskazati ljutnju kako bi ih vratio dobru, on se mora pretvarati da je ljut na njih kako bi ih ukorio, ali iznutra mora ostati miran kao da igra ulogu ljutog čovjeka, no u stvarnosti uopće nije ljut.

Prema Majmonidesu, emocija ljutnje je uvijek pogrešna reakcija. Možemo biti bespomoćni u tome da ju ne osjećamo, ali trebali bismo barem biti svjesni da se, dok ona traje, nalazimo u stisku emocija koji ne možemo kontrolirati. To je ono što ljutnju čini toliko opasnom. Ona znači, prema terminologiji Daniela Kahne-mana, razmišljati brzo kada bismo trebali razmišljati polako.

Što nam je onda činiti? Majmonides, ovdje i drugdje, zauzima stajalište koje je nevjerojatno potvrđeno otkrićem plastičnosti mozga koju su otkrili neuroznanstvenici. Intenzivni treninzi tokom dužeg perioda preusmjeravaju naše neuronske

(nastavak s 20. stranice) **Rabbi Lord Jonathan Sacks: Ljutnja – njena upotreba i zloupotreba**

sklopove. Možemo razviti nove obrasce reakcija, najprije kroz intenzivnu samokontrolu, a na kraju kroz naviku. To je osobito teško učiniti u slučaju ljutnje, što je razlog tome da moramo uložiti velik trud kako bismo ju eliminirali sa našeg emocionalnog repertoara.

No, kaže Majmonides, postoji temeljna razlika između *osjećaja* ljutnje i *iskaza* ljutnje. Ponekad je potrebno da roditelj, učitelj ili vođa *iskazuje* ljutnju – da izgleda ljuto iako to nije. To je efekt šoka. Kada neki autoritet iskazuje ljutnju, čovjek ili skupina prema kojoj je ona usmjerena nalazi se u opasnosti, i svjestan je toga. To je gotovo poput davanja elektrošoka i često je efektivno u dovođenju pojedinca ili skupine u red. Međutim, to je vrlo riskantna strategija. Postoji opasnost da će to isprovocirati ljutitu reakciju, čineći tako situaciju gorom umjesto boljom. To je oružje koje se treba koristiti rijetko, ali ponekad je to jedini način.

Ključno pitanje tada postaje: je li ovo trenutak u kojem se treba pozvati na ljutnju ili ne? To zahtijeva pažljivu prosudbu. Kada narod pleše oko idola, ljutnja je ispravna reakcija. Ali kada nema vode i narod plače od žeđi, ljutnja je pogrešna. Njihova potreba je stvarna, iako ju oni ne izražavaju na ispravan način.

Tako, da zaključimo: nikada ne bismo trebali *osjećati* ljutnju. Ali postoje vremena kada bismo ju trebali *iskazati*. To su rijetki trenuci tu i tamo, ali postoje. Kažem to zbog jednog mog iskustva koje mi je promijenilo život.

Terapeutska ljutnja ne potječe iz emocija nego iz naše pažljive i promišljene prosudbe

Nekada sam pušio lulu. To je bila loše i ja sam to znao. Postoji zapovijed da brinemo o svom zdravlju, a pušenje šteti zdravlju na mnogo načina. Ipak, postoji stvar koja se zove ovisnost i koju može biti vrlo teško izliječiti čak i kada si potpuno svjestan koliko štetiš sebi i drugima. Godinama sam pokušavao prestati, no svaki puta bezuspješno. Tada se netko koga sam iznimno poštovao naljutio na mene. Bila je to hladna ljutnja, ali ja sam ju doživio kao šamar.

To me izliječilo. Šok je bio toliko velik da sam prestao pušiti i nikad više nisam pušio. Iskustvo toga da sam bio na meti nečije ljutnje promijenilo je moj život. Možda mi je čak i spasilo život.

To je bilo teško otkriće. Kada si

vođa, često si na meti tuđe ljutnje. Učiš živjeti s time i ne dozvoliti da te to obeshrabri ili skrene s puta. Međutim, kada se netko kome je očigledno stalo do tebe, naljuti na tebe, ne zato što se ne slaže s tobom, već jednostavno zato što vidi da činiš sebi štetu, to može promijeniti tvoj život na način na koji samo nekoliko stvari to može.

Tu počinjemo uviđati pouku Majmonidesovog razlikovanja. Terapeutska ljutnja, ako ju možemo tako nazvati, ne potječe iz emocija nego iz naše pažljive i promišljene prosudbe da je ovo situacija koja zahtijeva ljutnju. Čovjek koji daje taj šok ne osjeća toliko ljutnje koliko je pokazuje. To je ono što stvar čini još šokantnijom.

Postoje obitelji i kulture u kojima se ljutnja prečesto koristi. To je zloupotreba i štetno je. Ljutnja je loša za čovjeka koji ju osjeća, a često i za onoga tko ju prima. No ponekad postoje situacije koje ju zahtijevaju, kada je toleriranje nečijeg lošeg ponašanja štetno i kada pronalaženje isprika za to može postati oblik suovisnosti. Prijatelji i obitelj, u želji da budu tolerantni i ljubazni, zapravo često čine jednostavnim čovjeku da ostane ovisan o svojim lošim navikama, po cijenu njegove i tuđe sreće.

Majmonides na Mojsija uči nas da moramo pokušati nadvladati naše osjećaje ljutnje. Ali kada vidimo pojedinca ili skupinu kako čini nešto loše, može se dogoditi da moramo iskazati ljutnju iako ju ne osjećamo. Ljudima je ponekad potreban taj šok kako bi im pomogao promijeniti njihove živote.

Šabat šalom ■

Prevela Anja Grabar

Rabbi Berel Wein:

Ravnoteža

Ovotjedna *parša* ilustrira problem koji židovski narod ima s neograničenim blagostanjem. S džepovima prepunim bogatstva Egipta i jedući besplatnu hranu iz dana u dan, s bogatstvom koje im se htjelo probiti iz džepova, oni su tražili način da izraze svoj novostečeni prosperitet. I tako slijedi priča o Zlatnom teletu.

Komentatori Tore ponudili su brojna objašnjenja zašto se židovski narod tako brzo nakon veličanstvene objave na gori Sinaj vratio štovanju idola. No, nesposobnost da se nose s velikim i iznenadnim bogatstvom svakako je jedan od uključених čimbenika. Rabini su žalosno prokomentirali: "Obasuo si ih velikim bogatstvom i dobrotom da ga nisu bili u stanju prihvatiti i nositi se s tim."

To posebno vrijedi kada blagostanje bude iznenadni fenomen, kada bogatstvo uslijedi odmah nakon gotovo krajnje bijede i ropstva. Promjena je previše iznenadna i previše ekstremna. I, vrlo često to dovodi do nelogičnog, a često i do samodestruktivnog ponašanja, što je dobar opis sindroma Zlatnog teleta.

Očito je, da Židovi nisu pri ruci imali velike količine zlata, Zlatnog teleta uopće ne bi bilo. Jedan od ekonomskih nusprodukata velikog bogatstva je traganje za time kako ga potrošiti. Današnje ogromno tržište luksuznih predmeta, od kojih je većina doista nepotrebna za dobar život, svjedočanstvo je tog ljudskog poriva. I tako Zlatno tele po-

staje bog koji crpi bogatstvo, talent i radinost.

Rabini Talmuda komentirali su da je, duhovno govoreći, Židovima puno bolje u mnogo skromnijim financijskim okolnostima nego s velikim bogatstvom. Većim dijelom proteklih dva tisućljeća, tijekom dugih mračnih vremena izgnanstva bavljenje bogatstvom nije bilo židovski problem. Uvijek su postojali Židovi pojedinci koji su nekako postigli veliko bogatstvo i moć, ali velika većina Židova je bila siromašna, pa čak i na prosjačkom štapu.

Izazov postaje kako kanalizirati ovo bogatstvo u Miškan, a ne u Zlatno tele.

Tijekom proteklih pola stoljeća, kako u Sjedinjenim Državama, tako i u Izraelu, židovska je zajednica postala prilično uspješna. Postoji mnogo stvarno bogatih Židova. Izazov postaje kako kanalizirati ovo bogatstvo u Miškan, a ne u Zlatno tele. To je nacionalno pitanje. Na osobnoj razini mora postojati zajednički napor da se spriječi da obitelji postanu disfunkcionalne, što je čest rezultat naglog i neočekivanog bogatstva.

Bogatstvo i poniznost ne spajaju se često u jednoj osobi. Sposobnost da se mudro, i uravnoteženo upravlja svojim bogatstvom i materijalnom imovinom, veliki je izazov i treba ga kao takvog prepoznati.

Tora i Talmud ne propovijedaju siromaštvo kao idealan način života ili kao vrijednost. Tora uvijek propovijeda ravnotežu u gotovo svim načinima života. Ova **ravnoteža je ključ za izbjegavanje sindroma Zlatnog teleta**. Molimo se da budeмо blagoslovljeni financijskim blagostanjem, ali također se trebamo moliti da budemo blagoslovljeni mudrošću i uravnoteženošću kako bismo ispravno s njime postupali.

Jedna od najvažnijih, iako samo suptilno predstavljenih, poruka u ovotjednom čitanju Tore je poruka o ogromnom utjecaju koje prohtjevi i vjerovanja aktualne kulture imaju na društvo svog vremena. Ne vjerujem da postoji bilo koji drugi način na koji bismo mogli preispitati događaje izrade i štovanja Zlatnog tele od strane židovskog naroda.

Iznenadujuće u svojoj bestidnosti i šupljoglavosti, narod koji je bio svjedokom mnoštva čuda, i same B-žanske objave, u trenutku krize, vraća se natrag paganizmu i idolopoklonstvu. Čitava ideja obožavanja slika i kipova koji kao da imaju život i moći potpuno je strana našem društvu. Ona nije dio naše sadašnje kulture i jednostavnom primjenom najosnovnije logike, možemo je prozrijeti kao praznu laž što ona i jest.

Međutim, da živimo u kulturi poganstva i idolopoklonstva kao što su živjeli naši preci kad su napustili Egipat, nema sumnje da bi nam Zlatno tele moglo i htjelo govoriti i angažirati nas da pažljivo razmislimo, a možda čak i zadobiti našu privrženost.

Talmud nam govori da je Menašea, judejskog kralja u doba Prvog Hrama, u snu ispitivao jedan vodeći rabin koji je živio mnogo stoljeća nakon smrti kralja o tome kako je mogao vjerovati i obožavati kipove i idole: "Da si živio u mom nara-

(nastavak s 22. stranice) **Rabbi Borel Weim: Ravnoteža**

štaju, i ti bi zadigao svoje haljine kako bi brže odjurio da obožavaš te kipove i idole."

Menaše je bio proizvod svog vremena i zarobljenik njegove dominantne kulture. Rabin koji ga je ispitivao imao je druge kulturne izazove, ali se više nije mogao povezati s prevladavajućom kulturom iz vremena kada je Menaše bio judejski kralj.

Vidimo mnoge kulturne bitke u pogledu izazova koji postoje u današnjem židovskom svijetu. Ove kulturne bitke bude strastvene osjećaje s obje strane pitanja koja postavljaju. Ipak, imam osjećaj da će se naši potomci svega nekoliko generacija iza nas s čuđenjem i nevjericom osvrnuti na ove kulturne izazove i bitke. O nama će govoriti ono što mi govorimo o generaciji koja je načinila Zlatno tele - "Kako su mogli tako pogriješiti?"

Odgovor na to leži u tome da prepoznamo ogroman utjecaj koji prevladavajuća kultura ima u našim životima i mislima. Kultura liberalizma, tolerancije prema zloći i, u osnovi, nemoralno ponašanje je do te mjere nagrizlo naš način prosuđivanja i naš pogled na svrhu naših života da sve vidimo kao u iskrivljenom zrcalu.

Židovski opstanak, moralni rast i očuvanje židovskog naroda i židovske države su inicijative koje bi trebale dominirati našim mislima i ponašanjem. Prolazni prohtjevi, koji toliko snažno okupiraju naše današnje medije, postat će zastarjeli kada prijeđemo na novije modne trendove i drugačiji tip kulture. Tora nas je pokušavala i pokušava nas izdići iznad privremenih prolaznih prohtjeva. Samo tradicionalni način života temeljen na osnovnim židovskim vrijednostima i principima Tore spasit će nas od ismijavanja kasnijih generacija.

Prinos tamjana

U ovotjednom čitanju Tore učimo i o sastojcima i smjesi koja je činila tamjan u Svetom hramu. Popis sastojaka i njegova formula prenose nam se kroz riječi rabina Mišne i Talmuda. Sastojci i mjere morali su bili sasvim precizni i svako odstupanje od utvrđene recepture činilo je prinos neprihvatljivim.

Prinos tamjana razlikuje se od svih drugih hramskih prinosa zbog činjenice da je kratkotrajan i fizički nepostojeći. On doslovno nestaje u dimu. Međutim, on ostavlja miris koji je toliko snažan da je, kao što Talmud objašnjava, životinjsko kraljevstvo sve do Jerihona bilo pod utjecajem ovog mirisa.

Ima onih koji kažu da je čudo koje se pripisivalo Hramu u knjizi Avot,

da na hramskom području nije bilo muha, iako je to u osnovi bila klaonica, bilo zbog dašaka dima koji je dolazio od svakodnevnog prinosa tamjana. Bilo kako bilo, nema sumnje da je svrha tamjana bila da bude mjera zaštite za židovski narod.

Kasnije u Bibliji nalazimo da je

korišten za deaktiviranje pošasti koje su došle na narod zbog njegove nepopustljivosti i grijeha. To je ipak bio smrtonosni prinos, koji je, ako je prinesen nepropisno i/ili bez odobrenja, donosio smrt onima koji su ga vršili. To vidimo iz priče o Aro-novim sinovima i iz još veće tragedije uništenja Koraha i njegovih sljedbenika.

Prinos tamjana bio je čisto duhovni događaj. Bio je to dim i zrak. On je ostavljao snažnu aromu, ali iako ga se moglo osjetiti, pa čak i upiti u sebe, ljudske ruke ga nisu smjele ni dotaknuti niti osjetiti. Služenje B-gu često je čisto duhovnog karaktera, obilježeno ljubavlju, predanošću i vjerom. To nisu osobine koje se mogu držati u rukama ili ih se može pohraniti. Zbog same neodređenosti tih potrebnih duhovnih osobina teško ih je definirati, a kamoli promatrati. I tim se duhovnim osobinama treba koristiti pažljivo i s ispravnim prosuđivanjem.

Previše vjere može dovesti do loših odluka i naivnog pogleda na život i religiju. Nedovoljno vjere dovest će samo do pesimizma i trajnog razočarenja. Isto vrijedi i za sve druge duhovne osobine - one su neophodne za ispravnu službu B-gu, ali se lako mogu pogrešno koristiti i pogrešno protumačiti. Tora je s namjerom definirala svoje fizičke zapovijedi. Ove se definicije odnose čak i na duhovne zapovijedi. Tora pušta miris - miris dobrote, blagonaklonosti i arome vječnosti.

Iako više nismo u mogućnosti da svakodnevno prinosimo tamjan, u mogućnosti smo služiti svom Stvo-ritelju, u duhovnom smislu, svojim umom, srcem i dušom. Iako oni možda nisu fizički vidljivi drugima, Nebo ih jasno prepoznaje. To je naš prinos tamjana.

Šabat šalom ■

Rabbi Yissocher Frand:

Učini ono što je ispravno – čak i ako nećeš uspjeti

U parši Ki Sisa, prvi put se upoznajemo s Becalelom – glavnim izvođačem građevinskog projekta Miškana: "Vidi, pozvao sam po imenu: Becalela, sina Urija, sina Hura, iz plemena Jude. I napunio sam ga B-žjim duhom, mudrošću, shvaćanjem i znanjem, i svim zanatskim vještinama; da izrađuje tkane uzorke, da radi sa zlatom, srebrom i bakrom; klesanje kamena za umetanje, i rezbarenje drveta – da primjenjuje svaku zanatsku vještinu." (Izlazak 31:2-5) U to je vrijeme Becalel imao trinaest godina. Zamislite samo – Moše Rabenu okuplja narod da objavi glavnog izvršnog direktora Miškana, a ispada da je to mali *bar mi-cva bohur*, koji je prošli šabat u sinagogi čitao *maftir*!

Između ostalog, način na koji Tora predstavlja Becalela je upečatljiv. Obično, kada predstavlja ljude po imenu, Tora spominje ime osobe i ime njenog oca. Tako je s Kalevom ben Jefuneom i tako je s Jošuuom bin Nunom, da navedemo samo dva od mnogih primjera. U pravilu, mi osobu ne predstavljamo cijelim njenim rodoslovljem – tko joj je bio otac i tko joj je bio djed. Ovo je iznimka od pravila. Becalel ben Uri ben Hur, iz plemena Jude.

Ne samo da je to način na koji se Becalel spominje kada ga prvi put susrećemo u parši Ki Sisa, već se cijela njegova loza još jednom ponavlja kada ga se spominje u parši Vajakhel (Izlazak 35:30), i zatim ponovno kada se spominje u parši Pekudei (Izlazak 38:22). To je jedno odstupanje od norme.

Drugo odstupanje od norme je či-

njenica koju Raši (Izlazak 35:30) objašnjava: "Hur je bio sin od Mirjam." Zašto nam Raši to govori? Zašto je to važno znati? Zapravo, Midraš se u parši Vajakhel bavi prvim pitanjem: Zašto se spominje Becalelov djed? Midraš kaže da je zbog zasluga Hura Becalelu dana prilika i privilegija da bude zadužen za izgradnju Miškana. Becalel je dobio i više od same ove prilike. *Ribono šel Olam* ga je obdario znanjem i vještinama za izgradnju Miškana. Sve je to bilo zbog *zehusa* njegovog djeda Hura.

Tko je bio Hur? Osim što je bio sin Mirjam, Hur je odigrao središnju ulogu kada je Klal Jisrael bio usred izrade *egel hazava* (zlatnog teleta). Kao što čitamo u ovom tjednoj parši, to je bila scena divlje rulje! Rulja je željela napraviti *egel* da zamijeni Mošea, njihovog nestalog vođu. Hur se usprotivio toj gomili. On se usprotivio i energično tvrdio da ne-disciplinirana gomila poduzima neprikladne korake. Nažalost, Hur je životom platio svoj prosvjed protiv rulje. Oni su ubili Hura. To je možda razlog zašto je Aron pokušao odugovlačiti i nije se suprotstavio rulji. Vidio je što se dogodilo njegovom nećaku. (Vidi Midraš Vajikra Raba kojeg citira Raši na Izlazak 32:5)

Ako pogledamo unatrag i zapitamo se, je li Hur bio u pravu ili je pogriješio – da li im se Hur trebao suprotstaviti ili im se nije trebao suprotstaviti? Mogli bismo zaključiti da je to bila pogreška, da je to bio uzaludan trud. Pogledajte što se dogodilo – ubili su ga! Međutim, to nije bila pogreška! *Ribono šel Olam* je

cijenio ono što je Hur učinio. Cijenio je to do te mjere da je Hurovog unuka postavio za glavnog arhitekta Miškana. Hur se usprotivio javnom mnijenju. Ponekad je potrebno zauzeti nepopularan stav usprkos činjenici da trud neće uroditi plodom.

Hur nije bio siguran da će uspjeti i da će moći uvjeriti narod da odustane od svoje namjere da načini *egel hazav*. Ali Hur je smatrao da to nije ispravno i usprotivio se narodu. Mnogo puta u životu osoba mora zauzeti stav i učiniti ono što je ispravno, a ne ono što je po volji većine, bez obzira kolike su šanse za uspjeh. To je ono što je Hur učinio.

Gdje je Hur stekao ovu karakternu osobinu? Gdje je naučio lekciju da se osoba ponekad mora maksimalno potruditi, dati sve od sebe, čak i kad su šanse za uspjeh minimalne? Odgovor na ovo pitanje je detalj koji Raši navodi kada nam kaže da je Hur bio sin Mirjam. To je bio Mirjamin pristup životu.

Hazal kažu da se, kada je faraon donio dekret da se sva muška djeca bacaju u Nil, Amram razveo od svoje žene. Zašto? Zaključio je: "Trudimo se uzalud! Zašto bismo donosili djecu na svijet da budu bačena u Nil?" On se razveo od svoje žene. Gemara kaže da je Amram bio vođa generacije (Gadol haDor) i stoga su svi slijedili njegov primjer i razveli se od svojih žena. Došla je mala Mirjam i rekla svom ocu, koji je bio Gadol haDor: "Tata, znaš što? Mislim da nisi u pravu! Faraon je dao dekret samo u vezi dječaka. Ti daješ dekret i protiv djevojčica! Faraon je odredio da se djeca ubiju samo na

(nastavak s 24. stranice) **Rabbi Yisrocher Frand: Učini ono što je ispravno – čak i ako ne uspije**

ovom svijetu, a ti si odredio (sprečavajući začće djece) da ta djeca neće imati ni Svijet koji dolazi!"

Je li Mirjam mislila da će uvjeriti svog oca? To je isto kao da kćerka Rav Mošea Feinsteina dođe svom ocu nakon što je Rav Moše Feinstein objavio jasne smjernice i kaže: "Tata, mislim da ovo nije u redu!" Zašto je to pokušala? Zašto je dala tu izjavu?

Odgovor glasi: zato što je Mirjam smatrala da je to ispravno. Bez obzira na to je li uspjela uvjeriti svog oca ili ne, to je bilo njeno mišljenje. Očito, ona je to rekla pristojno, ali to je bila njena filozofija: Učini ono što misliš da je ispravno. Slobodno iznesi izjavu u koju vjeruješ. Hoće li onaj kome je izjava upućena prihvatiti to ili ne, to nije moja stvar.

Postoji i drugi primjer: Moševu košaru su stavili u Nil. "A njegova sestra je stajala podalje da vidi što će se s njim dogoditi." (Izlazak 2:4). I ovo bi se moglo činiti kao uzaludan trud. Čemu se Mirjam mogla nadati? Zatim, kada faraonova kći nađe bebu kako pluta u košari, Mirjam pristupi faraonovoj kćeri i nudi joj "ideju". Je li luda? Djevojka robinja prilazi egipatskoj princezi i počinje joj davati savjete o tome što bi trebala učiniti s tom bebom? To bio je očit primjer uzaludnog truda.

Ima i treći primjer: Tosfos haRoš kaže da su nakon *Krias Jam Suf* (Razdvajanje mora) muškarci pjevali *Az Jašir*, ali su se žene požalile. Rekle su: "I mi želimo pjevati." Otišle su do Mirjam sa svojom pritužbom. Tosfos HaRoš kaže da je Mirjam prepoznala da postoji potencijalni problem sa ženskim pjevanjem (*kol*

iša), pa je uzela tamburin i počela njime bučiti. Uz zvuk udaranja tamburina u pozadini, rekla je ženama: "Sada možete pjevati! (Muškarci vas ionako neće čuti)."

Zašto je to učinila? Ako je *kol iša* zabranjen, onda je zabranjen. Nema načina da se zaobiđe jasna i nedvosmislena zabrana. Odgovor je da je njena filozofija u životu bila "Pokušaj učiniti sve što je u tvojoj moći. Možda će upaliti." To je bio njen pristup životu i svim njegovim izazovima.

Evo i četvrtog primjera: Rišonim pišu da su žene tkale vunu za zavjese Miškana dok je vuna još bila na kozama i ovcama. Talmud to naziva "hohma jeseira" (ono što zahtijeva posebnu nadarenost). A zašto su to uopće radile? Rišonim objašnjavaju da je jedan dio žena bio *nidos*. Ako *nida* dodirne odvojenu vunu, vuna postaje *tame* (nečista). Požalile su se Mirjam da žele tkati, ali im nije bilo dopušteno tkati jer su bile *tame*. Zatražile su savjet od Mirjam. Mirjam im ne kaže bez uvijanja: "Žao mi je, ovo je zabranjeno. Ne možete ništa učiniti po tom pitanju." Ona predla-

že genijalnu ideju. Živa životinja nije podložna tome da postane *tame*. "Tkajte na leđima živih životinja!"

Ovdje vidimo obrazac: Obrazac je da nikada ne odustanete. Obrazac je da se potrudite koliko god možete. Obrazac je da učinite sve što možete. Obrazac je ono što je jednom rekao Rav Yisrael Salanter: "*Mir darf nisht noch ton; mir darf nisht up ton; un mir darf nisht uf-ton.*" Kad prevedemo njegov jidiš na naš jezik to znači: "Ne pokušavajte imitirati ljude; ne pokušavajte uložiti minimalan i površan trud; i na kraju, ne mora se uvijek uspjeti."

Potrebno je samo uložiti trud. To je bio Mirjamin pristup životu. Ta životna filozofija prešla je na njenog sina Hura. Hur se, kada se suočio s beznadnom situacijom, usprotivio jer je smatrao da je to ispravno. Raši objašnjava: Gdje je Hur stekao tu karakternu osobinu? "Bio je Mirjamin sin." To je bila *mesora* Mirjaminog doma, koja se prenijela na *mesoru* Hurovog doma. Kao nagrada za tu predanost, Becalel je izgradio Dom Hašema.■

Rabbi Shaul Rosenblatt:

Održati ravnotežu

Ovog tjedna započinjemo sa popisom židovskog naroda. Svaka osoba, bogata ili siromašna, trebala je dati pola šekela za održavanje Šatora sastanka. Oni su zatim zbrojili koliko novca su sakupili te to pomnožili s dva.

Ovaj odjeljak uključuje izgradnju umivaonika u Šatoru sastanka, izradu tamjana i ulja za posvećenje te postavljanje zanatlija i arhitekata. No sve je to samo preludij u glavnu priču: priču o zlatnom teletu. Židovski narod, samo 40 dana nakon što je čuo B-ga kako im govori na brdu Sinaj, odlučio je napraviti idola! Teškim pitanjem kako je takvo što moguće bavio sam se u tekstovima prijašnjih godina.

Griješ sa zlatnim teletom vjerojatno je najveća pogreška u židovskoj povijesti. Ali ako pogledamo поближе, to ne izgleda toliko loše. Na kraju svega, oni su opkolili krivce. Od 2,5 milijuna Židova, što biste rekli, koliko ih je bilo uključeno u taj grijeh? Tri četvrtine? Polovica? Trećina? Tora nam zapravo kaže da je 3.000 ljudi bilo uključeno. To je oko 0,1%. Pa ipak, čitav Židovski narod je snosio odgovornost za to. To se smatra pogreškom koju je počinio Židovski narod, ne pogreškom 3.000 Židova. Ali zašto?

Odgovor leži u shvaćanju da društvo vrši najveći utjecaj na naše živote i naš sustav vrijednosti. Ono oblikuje nas, naš identitet, više od bilo koje druge sile. Ako društvo ima moć da formira vrednovanja

pojedina, onda se ono mora smatrati i odgovornim kada ne izvrši svoju zadaću. Činjenica da pojedinci mogu načiniti idola podrazumijeva da oni žive u društvu koje nije dovoljno zgroženo takvom idejom. Da

**Judaizam karakterizira
jedan nevjerovatan balans.
Gotovo ništa nije uvijek
pogrešno ili uvijek ispravno**

se podizanje idola smatralo potpuno i krajnje nemoralnim činom, oni nikada ne bi niti pomislili na to.

Društvo formira vrijednosni sustav svojih pojedinaca, pa ga stoga judaizam smatra i odgovornim za postupke tih pojedinaca.

Jedna od stvari koju volim u vezi s judaizmom je njegov nevjerovatan balans. Gotovo ništa nije uvijek pogrešno ili uvijek ispravno. Primjeri-

ce, nedavno sam gledao jedan program o smrtnoj kazni u SAD-u. Prikazivali su kršćanske prosvjednike sa natpisima 'ne ubij'. Pretpostavljam da je to pogrešan prijevod jedne od Deset zapovijedi koja na hebrejskom kaže 'ne počinij zločin ubojstva'. A u tome postoji velika razlika – kao na primjer u kontekstu u kojem su ti natpisi bili korišteni. U judaizmu, ubojstvo nije široka zabrana. Postoje slučajevi kada je dozvoljeno pa čak i obavezno ubiti – kako bi spasio nečiji život, u ratu, kako bi spriječio određene zločine ili u slučaju smrtno kazne. 'Zločin ubojstva' nije dozvoljen. Ali zločin ubojstva je mnogo subjektivniji od ubojstva. Tako, citirati Deset zapovijedi kao argument protiv smrtno kazne je jednostavno nerazumijevanje onoga što one kažu. To je samo primjer, ali općenito, teško se sjetiti radnje koju judaizam smatra pogrešnom bez obzira na okolnosti.

Perspektiva judaizma je da je B-g stvorio svrhovit svijet. Ne samo da postoji viša svrha koja daje uzvišenost detaljima, već svaki taj detalj ima potencijal da doprinese toj višoj svrsi. Ne postoji ništa površno – stvoreno samo zato da bi se izbjegavalo. Sve, u svoje pravo vrijeme, na pravom mjestu i u pravom kontekstu može direktno doprinijeti tom višem cilju.

Šabat šalom ■

Prevela Anja Grabar

Rabbi dr. Abraham J. Twerski:

Dajte da biste zadržali

Ovaj dio Tore pripovijeda nam jedan tragičan događaj. Svega nekoliko tjedana od najvećeg duhovnog događaja u povijesti, B-žanske objave na Sinaju, Židovi, koji su dosegli razinu anđeoske svetosti, strmoglavo su se sručili u idolopoklonstvo sa Zlatnim teletom. Kako je moglo doći do tako radikalne promjene?

Rabin Chaim Shmuelevitz objašnjava da kad se Mojsije nije vratio na unaprijed određeni datum, nakon četrdeset dana na Sinaju, ljudi su mislili da je umro. Nalazili su se u goloj pustinji, bez vidljivog izvora vode. Njihovo jedina vjera bila je da Mojsije može posredovati za njih pred B-gom, a ako je Mojsije mrtav, oni su ostali zarobljeni u neplodnoj pustinji. Uхватила ih je panika, a u stanju panike, čovjek može izgubiti svu svoju sposobnost rasuđivanja, te može počinuti i najapsurdnije postupke.

Ovo je suštinski važna pouka. Logičko razmišljanje nas može dobro služiti, no ako nas uhvati panika, mi gubimo sposobnost logičnog rasuđivanja, pa možemo učiniti stvari koje uvelike prelaze granice naše duhovnosti.

Možda ćemo biti izloženi teškim stresovima, ali moramo nastojati izbjeći paniku.

Otvorenost za promjene

Ljudi se po prirodi opiru promjenama. Napravite jedan eksperiment: prekržite ruke na prsima i promotrite položaj svojih ruku. Neki ljudi polože lijevu ruku preko desne, dok

drugi to čine obrnuto. Nakon što ste uočili na koji način to radite, raširite ruke. Sada ih ponovno prekržite, ali ovaj puta na obrnut način, tj. ako inače stavljate desnu ruku preko lijeve, sada stavite lijevu preko desne. Po svoj prilici primijetit ćete kako je to čudan osjećaj. Stari je način normalan i opuštajući, novi način može izgledati čudnim i možda će vam se činiti da se nikada nećete moći opustiti u tom položaju. Ako je jednostavna promjena položaja ruku neugodna, pomislite koliko je tek neugodno promijeniti dio svog ponašanja ili načina života.

O ravnodušnosti

Ravnodušnost je obrambena reakcija u kojoj osoba blokira osjećaje. To je kao kad je osoba, fizički, u teškim bolovima, pa se onesvijesti. To je način na koji me priroda sprečava da osjećam bol. Biti ravnodušan znači da ne želim osjećati. I mislim da je to vjerojatno jedna od najgorih stvari, jer ako osobi odstranite osjećaje tada praktično izvršite s robotom, dehumaniziranim bićem. Stoga smatram da nitko nema pravo biti ravnodušan. Znam, kad govorimo o gnjevu, reći ćemo, ljutnja je loša. Možda je ljutnja u određenom smislu loša, ali to je još uvijek osjećaj. Nemati nikakvih osjećaja znači biti načinjen od kamena, a to je, smatram, vrlo opasna vrsta zaštite.

Ljubav prema šabatu

U našoj tradiciji ima mnogo primjera o razini duhovnosti koju se može postići na Šabes. Jedna od mojih omiljenih priča je ona o učenicima Baal Shem Tova koji su jednog petka uvečer ugledali prilično jednostavnog čovjeka čije je lice zračilo svjetlošću. "U čemu je tajna tog čovjeka?" pitali su. Baal Shem Tov im je rekao: "Pratimo ga kući i vidimo."

Čovjek je ušao u malenu kolibicu i sridačno pozdravio svoju suprugu: "Gut Šabes." Nalukavajući se kroz prozor, ugledali su sobu s tek nešto namještaja koja je svjedočila o asketskim uvjetima koji su vladali u tom kućanstvu. Dvoje je stol bio prekriven običnom bijelom tkaninom, a dvije su svijeće bacale toplu svjetlost. Čovjek je otpjevao Šolom Aleihem sa živahnim refrenom kojim je pozdravljao anđele, a potom je otpjevao Ešes hajil (Pohvalu vrsnoj ženi). Onda je rekao svojoj supruzi: "Molim te donesi ono posebno vino."

Žena je donijela dva kruha. On je oprao ruke i kazao primjereni blagoslov, a zatim je otpjevao Kiduš. Nakon što je pojeo malo hale, rekao je: "Još nikad nismo imali tako ukusno vino! Možeš li molim te sada donijeti ribu?"

Nekoliko trenutaka kasnije supruga mu je poslužila jelo od graha. "Hm!" Reče on, obilježujući se usnama. Riba je neobično ukusna. Otpjevao je jednu šabatnu pjesmu pa rekao: "Spreman sam za juhu." Žena se pojavila s još jednom porcijom graha. Čovjek je pohvalio svoju ženu: "Ova juha je jednostavno izvrsna." Otpjevao je još jednu šabatnu pjesmu i rekao: "Možeš li sada poslužiti pečeno meso i tzimmis?" Opet mu je žena poslužila zdjelicu graha. "Kako je divno ovo pečeno meso i tzimmis", rekao je.

Baal Shem Tov je rekao svojim učenicima: "Naši su preci u pustinji imali manu, hranu s neba, u kojoj su mogli osjetiti sve što su poželjeli. Ljubav ovog čovjeka prema B-gu i Šabesu omogućila mu je da dosegne tu razinu duhovnosti da može kušati najfinije delicije u zdjelici graha." ■

Rabbi David Goldwasser:

Nevidljivo

Rabin Elimeleh iz Ližanska komentira kazivanje Tore o predstavljanju Deset zapovijedi (*Šemot*, 20,1-2): "Tada reče B-g sve ove riječi govoreći: Ja sam Hašem, B-g tvoj..." uz napomenu da se riječ "govoreći" čini suvišnom.

Rabin Elimeleh objašnjava da se umetanjem riječi "leimor – govoreći" u uvod prve zapovijedi, podrazumijeva da ta zapovijed sadrži svu Toru i sve *micvot*. Odnosno, ako netko vjeruje i prihvaća činjenicu da Hašem vlada svijetom i ako živi u

skladu s time, on će moći djelotvorno izvršavati cijelu Toru i ne kršiti je. Čovjekov žar, entuzijizam i razina pridržavanja obreda, odgovaraju njegovoj vjeri u Hašema i poznavanju Tore. Osim toga, da bi proširio našu svijest o izvanrednim mogućnostima koje nam stoje na raspolaganju kako bi se proširila naša svijest o biti pobožnosti, Hašem osobno izgovara svaku riječ ove zapovijedi.

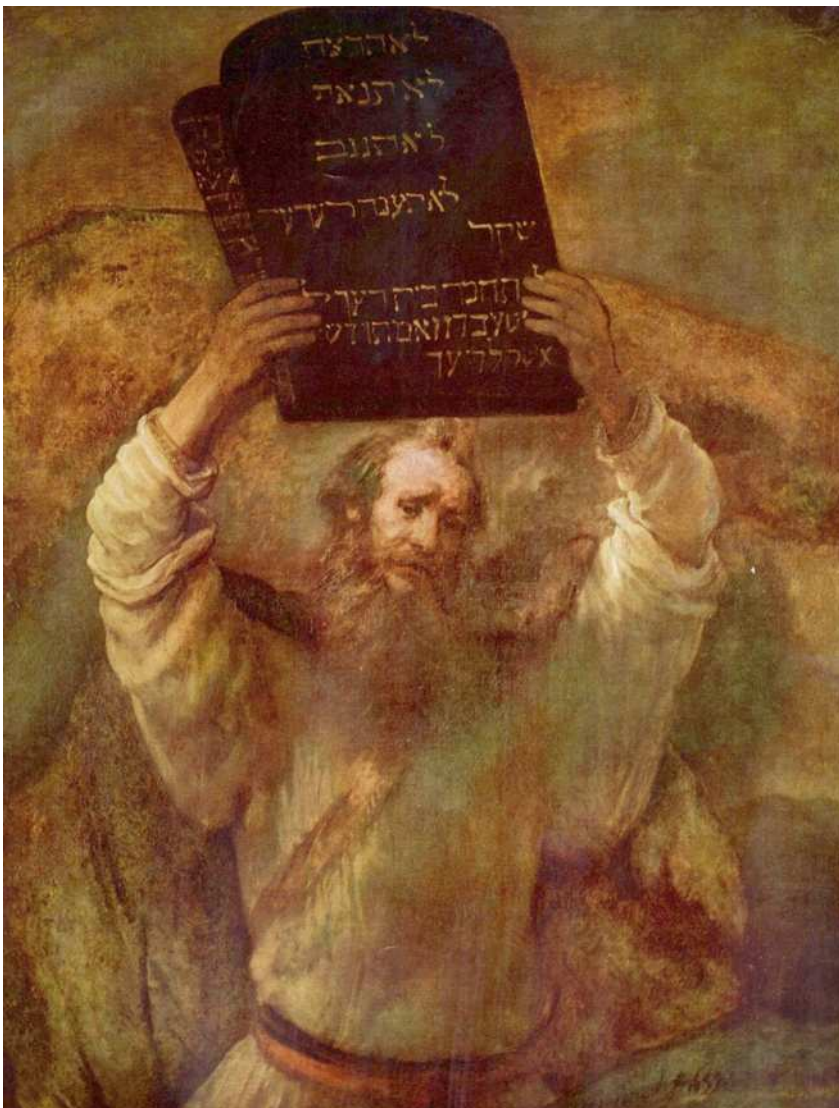
Isto tako rabin Sa'adia Gaon objašnjava da su svih 613 *micvot* sadr-

žane unutar Deset zapovijedi. Ako netko ne vjeruje u prvu zapovijed "Ja sam Hašem tvoj B-g," upitno je izvršavanje svih *micvot*.

Rabin Elimeleh dalje obrazlaže da je ključni element naše *emune* u Hašema čvrsto vjerovanje da je On učinio da postoji sve postojeće u svijetu i da je On izvor b-žanske emanacije života i blagoslova svake sekunde i svakog trenutka. To mora biti trajno pravilo od kojeg se misli nikad ne odvrćaju, unatoč zlom nagonu koji nas pokušava uvjeriti da obezvrijedimo b-žansku Providnost.

Rabin Elimeleh iz Ližanska ispričao je o ocu i sinu koji su putovali kočijom:

Iznenada je dječak spazio prekrasno slatko voće kako visi sa stabala kraj kojih cesta prolazi. Zamoli on oca da se nakratko zaustave, pa da može ubrati koji plod. Međutim, otac mu objasni da su u žurbi i da nemaju vremena za odmor. Dječak skoči s kola da dogra bi malo voća koje visi nad cestom, dok otac nastavlja voziti. Ali onda dječak zađe dublje u šumu da nabere još plodova. Kola ne mogu voziti između stabala, pa ga otac pozove: "Hitno moramo nastaviti putovanje, a ja te ne mogu pratiti u šumu. Kako se ne bi izgubio, moraš me dozivati 'tata, tata' i ja ću ti odgovoriti 'sine, sine'. Sve dok mi čuješ glas, znat ćeš da i ja mogu čuti tebe. Ali ako mi ne čuješ glas, znat ćeš da si zašao pre-

(nastavak s 28. stranice) **Rabbi Dovid Goldwasser: Nevidljivo**

duboko u šumu i moraš iz nje brzo istrčati kako bi me našao."

Mi smo Hašemova djeca. Izgubili smo se u kaljuži materijalističkih želja ovog svijeta. Ali kad god dođemo govoriti s Hašemom i moliti mu se, slušamo njegov odgovor. Dokle god to činimo, kaže veliki rabin Elimeleh, Hašem vodi i usmjerava svakog od nas. Međutim, onaj kome nedostaje *emuna*, osjeća se otuđenim od Hašema i ne čuje ga. Ako netko želi zaklon pod okriljem b-žanske Providnosti, treba prići bliže Hašemu kako bi mogao osjetiti povezanost s Njime.

Učenik rabina Jehezkela Lavensteina, *mašgijaha* ješive Mir i Ponovež, ispričao je o sljedećem događaju:

Tijekom mandata rabina Jeruha, rabin Jehezekel nije držao predavanja u ješivi. Umjesto toga, studenti bi se okupili kod njegove kuće i slušali predavanja o etici. To se

odvijalo između predavanja (*bein hasedarim*), u vrijeme koje neće re-metiti njihov raspored u ješivi.

Dva su puta vodila prema kući rabina Jehezkela. Kraća staza je

**Ključni element naše
emune u Hašema je
čvrsto vjerovanje da je
On učinio da postoji
sve postojeće u svijetu i
da je On izvor
božanske emanacije
života i blagoslova svake
sekunde i svakog trenutka**

vodila kroz naselje u kojem su živjeli ljudi sumnjiva ponašanja koji su u dvorištima držali divlje pse, a oni su režali na prolaznike. Razumljivo je što su mnogi, u želji da se ne dovedu ni u kakvu opasnost, izbjegavali ići tim putem i odabirali onaj duži.

Jednoga se dana predavanje rabina Jehezkela oduljilo i učenici su se pobojali da će zakasniti na popodnevnu nastavu. Jedini način da na vrijeme stignu, bio je da prođu kroz taj zloglasni dio grada. Učenici su upitali rabina Jehezkela kako da se zaštite od nekog opasnog napada.

"Ne bojte se," rekao im je. "Ja ću stajati vani i gledati vas dok prolazite kroz to naselje sve dok ne stignete do ješive. Morate imati *bitahon* u Hašema da vas ništa ne može povrijediti."

Kad su dječaci čuli *mašgijahove* riječi, ojačala im se *emuna* i vjera u B-žju pravednost prema onima koji izvršavaju njegovu volju, pa su krenuli. Kad su pogledali natrag, vidjeli su rabina Eliezera kako, zadubljen u razmišljanju, stoji na cesti i promatra ih.

Dok su prolazili cestom, dogodilo se nešto začuđujuće. Psi su ostali na svom mjestu, tiho i nisu se obazirali na učenike koji su kraj njih prolazili – kao da su iznenada postali nevidljivi.

Kad su stigli u ješivu i opisali što se dogodilo, sve prisutne to je uvelike ohrabrilo i ojačalo njihovu *emuna* i *bitahon* uz nadu da će u budućnosti vidjeti potpuno izvršenje (*Devarim 28,10*): "Tada će svi narodi na zemlji vidjeti da je Ime Hašemovo (proglašeno) nad tobom i duboko će te poštovati."

Prevela Dolores Bettini

Rabbi YY Jacobson:

Zašto je razbijanje ploča bilo Mojsijevo najveće postignuće

"Svijet svakoga slomi, ali naposljetku ispadne da su neki jači na slomljenim mjestima." -- Ernest Hemingway

Slomljeno

Doslovno čitanje priče (dvaput zabilježene u Tori, u Izlasku, u ovom tjednom odjeljku, te zatim ponovno u Ponovljenom zakonu) ide ovako: Nakon što su Židovi načinili Zlatno tele, Mojsije je razbio kamene ploče koje je B-g stvorio i na kojima su bile urezane Deset zapovijedi. Mojsije i B-g potom su "raspravljali" o prikladnom odgovoru na ovaj pristup i odlučeno je da će im, ako se narod istinski pokaje, B-g dati drugu priliku. Mojsije je isklesao drugi par kamenih ploča, B-g je na njih također urezao Deset zapovijedi i Mojsije ih je dao Židovskom naro-

du.

Međutim, na pamet pada nekoliko važnih pitanja.

1. Mojsije, ogorčen prizorom zlatnog teleta koje su Hebreji podigli kao božanstvo, razbio je kamene ploče. Očito je smatrao da ih Židovi nisu dostojni i da bi bilo neprikladno da im dâ ovaj B-žji dar. Ali zašto je Mojsije morao uništiti i razbiti nebeske ploče? Mojsije ih je mogao sakriti ili vratiti njihovom nebeskom tvorcu?
2. Rabini nas uče da su "Cijele ploče i razbijene ploče bile smještene unutar Kovčega saveza". Židovi su krenuli sakupljati fragmente razbijenog prvog para ploča i pohranili su ih u Kovčeg,

u Šatoru, zajedno s drugim cijelim pločama. Oba para ploča kasnije su odnesena u Zemlju Izrael i čuvana jedan pored drugoga u Kovčegu, smještenom u Svetinji nad svetinjama u Hramu u Jeruzalemu.

Ovo je pomalo čudno. Zašto bi stavili razbijene ploče u Svetinju nad svetinjama, kada su ti fragmenti bili stalni podsjetnik na veliki moralni pad Židovskog naroda? Zašto ih jednostavno ne zanemariti ili ih pohraniti na neko sigurno, izolirano mjesto?

3. U svom posmrtnom hvalospjevu za Mojsija, Tora bira ovu epizodu razbijanja ploča kao najvažnije i odlučujuće Mojsijevo postignuće.

(nastavak s 30. stranice) **Rabbi VV Jacobson** **Zašto je razbijanje ploča bilo Mojsijevo najveće**

U završnim stihovima Ponovljenog zakona čitamo: "Mojsije, sluga B-žji, umro je ondje u moapskoj zemlji... I nije se više pojavio prorok u Izraelu poput Mojsija, kojega je B-g poznavao licem u lice; svi znakovi i čuda koja je B-g poslao da učini u egipatskoj zemlji... ta moćna ruka, ta velika i strašna djela, koja je Mojsije učinio pred očima čitavog Izraela."

Što je Mojsije učinio "pred očima čitavog Izraela?" Raši, u svom komentaru na Toru, objašnjava: "To što ga je srce ohrabrilo da razbije ploče pred njihovim očima, kao što je pisano, 'i razbio sam ih pred vašim očima.' B-že mišljenje se tada složilo s njegovim mišljenjem, kao što je zapisano, 'koje si razbio – odobravam što si imao snage da ih razbiješ.'"

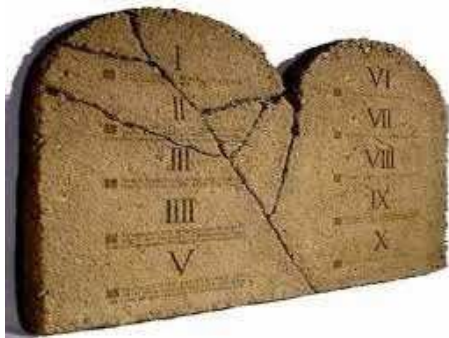
Ovo je šokantno. Nakon svih velikih Mojsijevih postignuća, Tora odlučuje zaključiti svoj hvalospjev Mojsiju aludirajući na ovaj događaj razbijanja ploča! Čak i ako je Mojsije bio u pravu što je razbio ploče, može li se uistinu reći da to predstavlja njegovo najveće postignuće? Što je s njegovim izvođenjem Židova iz Egipta? Formiranja njih u narod? Razdvajanjem Crvenog mora? Primanjem Tore od B-ga i predavanjem Tore čovječanstvu? Time što ih je kao pastir četrdeset godina vodio pustinjom?

Zašto Tora bira ovu tragičnu i razornu epizodu da prikaže vrhunac Mojsijevog života i za temu kojom će zaključiti cijelu Toru, svih pet Mojsijevih knjiga?!

U fragmentima

Moramo cijelu ovu epizodu sagledati iz dublje perspektive.

Mojsije nije razbio ploče jer je bio

ljut i nije se mogao suzdržati. Naprotiv, razbijanje ploča bilo je početak procesa iscjeljenja. Prije nego što je načinjeno zlatno tele, Židovi su mogli pronaći B-ga unutar cjelovitosti ploča, unutar duhovne cjelovitosti života. Sada, nakon što je narod načinio zlatno tele, nada nije bila izgubljena. Sada će morati pronaći B-ga u krhotinama nekoć lijepog sna.

Mojsije je poučavao židovski narod najbitnijoj poruci judaizma: Istina se može oblikovati ne samo iz duhovno savršenog života, već i iz slomljenih komadića ljudske iskvarene i demoralizirane psihe. Razbijene ploče također posjeduju B-že svjetlo.

Zbog čega nam mudraci govore da su ne samo cijele ploče, već i one razbijene, bile smještene u Svetinji nad svetinjama. To je prenijelo poruku izraženu na samom početku judaizma: Od krhotina života možete stvoriti svetinju nad svetinjama.

B-g je, kako nam kažu učenjaci, potvrdio Mojsijevu odluku da razbije ploče. B-g mu je rekao: "Hvala ti što si ih razbio". Jer razbijene ploče, koje predstavljaju razbijene djeliće ljudskog postojanja, imaju svoju priču za ispričati; one imaju svoje vlastito svjetlo. Istina se ne nalazi samo u cjelovitosti, već i – ponekad najviše od svega – u slomljenim fra-

gmentima ljudskog duha. Postoje trenuci kada B-g želi da se povežemo s Njim kao cjeloviti ljudi, jasno i s osjećajem punine; postoje još dublji trenuci kada On želi da ga pronademo u razdrobljenim doživljajima naših života.

Nadamo se i molimo da ćemo uvijek uživati u "cijelim pločama", ali kada nađemo na razbijene, ne bismo trebali bježati od njih ili se obeshrabriti zbog njih; s ljubavlju ih trebamo prigriliti i unijeti u našu "svetinju nad svetinjama", prisjećajući se opaske jednog od Rebea, "nema ništa cjelovitije od slomljenog srca."

Često vjerujemo da se B-ga može pronaći u trenucima naše duhovne cjelovitosti. Ali što je s unutarnjim sukobima koji nas muče? Što je s borbom s depresijom, ovisnošću ili zbunjenošću? Što je s osjećajem očajja i boli? Što je sa svakim sukobom između bezbožnog postojanja i postojanja usredotočenog na B-ga? "Religiju" povezujemo s trenucima "religioznosti". Ali što je s našim "nereligioznim" trenucima?

Ono što je Mojsije postigao razbijanjem ploča bila je demonstracija istine da se ono što nazivamo svetlošću može oblikovati iz samog otuđenja osobe od B-ga. Iz samog previranja njegove ili njezine psihološke i duhovne slomljenosti može se otkriti nova svetost.

Upravo u tom duhu Tora odlučuje zaokružiti svoj hvalospjev Mojsijevom životu. Najveće Mojsijevo postignuće bila je njegova sposobnost da pokaže čovječanstvu kako možemo prihvatiti našu slomljenost i preobraziti je u svetinju nad svetinjama. U fragmentima svetosti možemo pronaći svjetlo i radost. ■

Rabbi Eli Mansour:

Opasnosti depresije

Parašat Ki-Tisa iznosi jednu od najtežih priča u cijelom Humašu - priču o tome kako su Benei Jisrael obožavali zlatno tele. Sama Tora naglašava brzinu kojom su se Benei Jisrael spustili do točke da su obožavali tele: "*Saru maher min ha'dereh*" ("Brzo su skrenuli s puta" - 32,8). Postavlja se očito pitanje, kako je do toga došlo? Gemara nam kaže da *jecer ha'ra* (sklonost ka zlu) djeluje na čovjeka polako i postupno. Kada bi *jecer ha'ra* iznenada stao pred religioznog Židova i rekao mu: "Idi se moliti u crkvu", očito je da to ne bi imalo učinka. Sklonost ka zlu navodi osobu na grijeh kroz dugачko razdoblje pritiska, udaljavajući je od ispravnog postupanja korak po korak. Kako je, onda, moguće da su se Benei Jisrael preko noći pretvorili od naroda koji je štovao B-ga u narod koji je štovao zlatno tele?

Rabin Chaim Shmuelevitz (vođa Mirske Ješive, Poljska-Jeruzalem,

1901-1997.) daje odgovor da je brzi pad Benei Jisraela bio rezultat jednog jedinog faktora: depresije. Učenjaci kažu da je Satan, u pokušaju da navede Benei Jisrael na grijeh, učinio svijet mračnim i turob-

Jedna od najvećih *micvot* koje netko može učiniti je pomoći drugome da prevlada osjećaje potištenosti i očaja

nim. Zatim je pokazao Benei Jisrael sliku Mošeovog lijesa kako bi ih naveo da pogrešno pomisle da je Moše umro na gori Sinaj. Ova je slika, udružena s turobnom tamom koja se nadvila nad njima, kod Benei Jisrael stvorila osjećaj smetenosti i očaja. Time što ih je pritisnuo očajem, Satan je preko noći uspio postići ono za što bi inače trebala mnoga desetljeća. Kada ljudi postanu depresivni, zabrinuti ili uplašeni, to djeluje

na njihovu duhovnu otpornost. Osoba u takvom stanju svijesti se predaje, ona više nema nikakvog motiva da bi radila i ostvarivala nešto. Kada se to dogodi, ona je u stanju počinuti i najteže grijehe, grijehe na koje nikada ne bi ni pomislila da ih poćini prije nego što ju je obuzela depresija.

Dok sam ja išao u školu tamo je bio rabin koji je pratio ne samo akademski napredak ućenika, nego i njihov emocionalni razvoj. Kad bi primijetio da neki ućenik izgleda potišteno, nagovorio bi ga da ode i kupi si sladoled. Turobno raspoloženje je toliko opasno za religioznog Židova da on mora učiniti sve što je u njegovoj moći da bi ga prevladao, bilo da se prošeta, sluša (prikladnu) glazbu ili si čak kupi sladoled. Zbog toga je velika *micva* pomoći drugim ljudima da se osjećaju sretno kada se osjećaju loše. Gemara kaže da je jedan rabin jednom naišao na pro-roka Elijahua na tržnici i zamolio ga da mu pokaže kome je od ljudi na tržnici osiguran udio u budućem svijetu. Elijahu mu je pokazao dvojicu muškaraca koji su provodili dan tako što su išli od trgovca do trgovca koji je izgledao potišteno i zabrinuto, te mu pričali viceve kako bi ga oraspoložili. To je doista jedna od najvećih *micvot* koje netko može učiniti: pomoći drugome da prevlada osjećaje potištenosti i očaja, koji mogu biti toliko razorni po njegovu duhovnu dobrobit.■

Rabbi Chanan Morrison, Rav Kook Torah:

Stolica s tri noge

Nakon što su Izraelci štovali zlatno tele, B-g je predložio Moše da ovaj narod zamijene Mošeovi potomci: "Ne zaustavljaj Me dok izlijevam svoj gnjev na njih i uništavam ih. Od tebe ću potom učiniti veliki narod." (Izlazak 32:10)

Moše je, međutim, odbio tu ponudu. Talmud bilježi argument koji je Moše koristio u obrani Židovskog naroda: "Gospodaru svemira! Ako stolica s tri noge ne može izdržati Tvoj gnjev, svakako ni stolica sa samo jednom nogom neće proći bolje!" (Berahot 32a)

Što je bila ta "stolica s tri noge"?

Moše je govorio o osnivanje Židovskog naroda kroz tri duhovna gorostasa: Abrahama, Izaka i Jakova. Koje je to posebno nasljeđe koje su *avot* (praoci) prenijeli svojim potomcima?

Tri naslijeđene osobine

Avot su uspjeli prenijeti svoje jedinstvene osobine svojim potomcima. Čak i ako bi kasnije generacije napustile put svojih pravednih otaca, pečat te duhovne veličine ostaje, i njihovi se nedostaci mogu ispraviti.

Opseg utjecaja koji su *avot* imali na svoje potomke ovisio je o intenzitetu kojim su te svete osobine prožimale njihove vlastite duše. Abraham, Izak i Jakov te su karakteristike utkali u sebe toliko duboko da su postale vječno nasljeđe za sve generacije.

Moguće je da su te tri posebne osobine Izraela - dobrotu, skromnost i suosjećanje - naslijeđene od *avot*, svaka od onog *cadika* koji je tu određenu kvalitetu učinio središtem svoje osobnosti. Abraham je bio legendaran po svojim dobročinstvi-

ma. Izaka je odlikovala njegova skromna i povučena narav. A Jakov je stekao visoku razinu suosjećanja, što je pokazala njegova velika ljubav prema njegovoj djeci.

Kako je štovanje zlatnog teleta to promijenilo?

Grieh zlatnog teleta bio je dijamelatno suprotan upravo tim osobinama. Taj grieh nije uključivao samo idolopoklonstvo, već i krvoprolie (ubojstvo Hura) i razuzdano ponašanje ("ustali su da se vesele"). Jasno je da je ubojstvo suprotnost suosjećanju; razuzdanost je suprotna skromnosti. I idolopoklonstvo je suprotno suosjećanju. To što nam je stalo do drugih ima svoj korijen u iskrenom vjerovanju u B-žje Jedinstvo, koje nas vodi do spoznaje da se sve stvoreno treba ujediniti u međusobnom pomaganju za opće dobro. Idolopoklonstvo, s druge strane, potiče osobine razdora i ugađanja sebi.

Nakon grijeha zlatnog teleta i te posljedičnog gubitka tih svetih osobina naslijeđenih od *avot*, B-žja pravda je odredila da židovski narod

zaslužuje biti zamijenjen.

Prednost tri noge

Ali Moše, vjerni pastir, branio je svoje šticeenike. Kako je mogao biti siguran da će njegovi vlastiti potomci bolje očuvati svoje duhovno nasljeđe?

Unatoč jedinstvenoj razini savršenstva Mošeove duše, nasljeđe *avot* imalo je jasnu prednost. Svaki se praotac usredotočio i usavršio u jednoj osobini, koju je zatim prenio na svoje potomke.

Moše je uživao skladnu ravnotežu tih osobina. Ali samim time što su one bile stopljene u jednu osobnost, tim je kvalitetama nedostajala snaga osobine koja se nalazi u samoj srži velike osobnosti.

Duhovne osobine praotaca bile su čudesno ujednjene u Moše, poput stolice s jednom nogom. Međutim, izvorno nasljeđe *avot* bilo je mnogo čvršće, podupirući buduće generacije kao tri zasebne noge.■

(Prilagođeno iz *Ein Eyah* vol. I, str. 143-144)

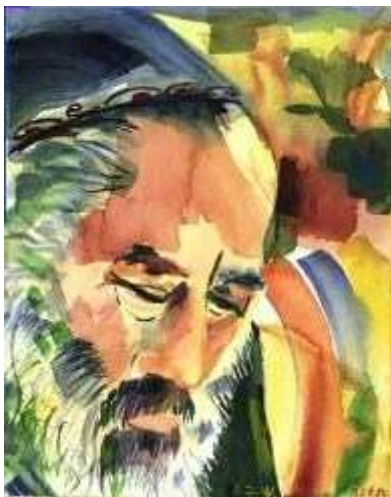
Rabbi Shlomo Carlebach:

Šabos

Prema Gemari ako bi *Yidden* (Židovi) držali dva Šabata, Mešijah bi odmah došao. I svi pitaju što Talmud pod tim podrazumijeva? O koja dva Šabosa on govori?

Sveti Mordechai iz Chernobyła kaže da se navod Gemare odnosi na Šabos Iznad i na Šabos Ispod. Za Šabat ispod najvažnija je stvar pridržavati se trideset i devet zakona Šabata – povlačenje iz našeg svijeta aktivnosti i suzdržavanje od zabranjenog rada. To je vrlo lijepo, vrlo duboko, vrlo sveto. No, postoji i Šabos Gore, uzvišeno svjetlo koje sja dolje s Neba i puni naša srca radošću na sveti sedmi dan.

Sada, istina je, da bi Šabos bio potpun on mora imati oboje, pridržavanje zakona i primanje svjetla. To je što Gemara kaže. Kada bi *Yid-*

den (Židovi) držali dva Šabosa – drugim riječima, čuvali oboje, kako zakone Šabosa dolje tako i radovali se sjaju Šabosa gore Mešijah bi došao odmah. Pitanje je gdje da počnete, od gore ili odozdo? Kako poučavati ljude o Šabosu? Da li poči-

njete govoreći im: "Nemojte ovo raditi, to ne smijete raditi?" Ili pokušavate otvoriti njihova srca za Šabos gore, za Oneg Šabos, neograničeno blaženstvo Šabosa?

Jednom je *Heilige* (sveti) Baal Shem Tov tražio Nebo da mu pokaže nagradu onome tko drži Šabat na najuzvišeniji način. Stoga je Nebo odvelo *Beshita* (skraćeno, inicijali Baal Shem Tova) gore do najvišeg mjesta u *Gan Edenu* (Raju), tamo gdje je čak anđelima bilo zabranjeno da idu. I tamo je ugledao dva zlatna prijestola, koja su sjala svjetlom.

Baal Shem Tov je upitao, "Čiji su to prijestoli?"

I bilo mu je rečeno, "Jedan je za tebe, ako si mudar. A drugi je za drugu osobu koju moraš naći..."

Sveti *Besht* (Baal Shem Tov) je odmah krenuo da nađe čovjeka koji bi trebao biti njegov pratioc na Nebu. Naredio je svom vozaču, Alexiju, da pripremi kočiju i krenuli su na put. Alexi je kao obično bio okrenut prema Rebbeu, a konji su išli samostalno. Putovali su dugo, sve dok konji nisu počeli usporavati na ulazu u jedan veliki grad. Baal Shem Tov je gledao naokolo. Činilo se da u čitavom gradu nema niti jednog *Yida* (Židova). Nije mu bilo jasno što se dešava. Kako bi njegov partner u *Gan Edenu* mogao biti iz ne-židovskog grada?

Konji su konačno stali ispred male kuće na rubu grada. Sveti Baal Shem Tov je pokucao na vrata, i kada je čovjek izašao, Rebbe ga je začuđeno gledao. Nije imao ni bra-

du niti *pejos* (uvojke na sljepoočnicama), na njegovoj glavi nije bilo *jarmulke* (okrugle kapice). Nosio je istu odjeću kao svi ljudi pored kojih su bili prošli. Ukratko, on nije ni malo izgledao poput *Yida*. Vrlo za-gonetno, rekao je Baal Shem Tov.

"Najdraži moj prijatelju, dugo smo putovali da bismo doputovali do ovdje. Da li bismo možda mogli ostat i kod vas nekoliko dana?"

Čovjek je odmah pristao i uveo Rebbea u svoju kuću. I dok su ulazili *Besht* je sa zaprepaštenjem primijetio da na vratima nema *mezuze* (svitka s riječima Tore koji se postavlja na dovratnik).

Dok su boravili u toj kući, Baal Shem Tov je pažljivo promatrao čovjeka. On je *mamash* (uistinu) bio savršen domaćin. Dao im je svoju najbolju sobu, i općenito brinuo se za sve njihove potrebe. Ali on nije nikada *davenao* (molio se), nikad nije izgovorio *braha* (blagoslov), i očigledno nije držao košer. Baal Shem Tov je postajao sve uznemireniji. Taj bi čovjek, koji je zasigurno nereligiozan, a možda čak i nije Židov, trebao sjediti pored njega na Nebu? "Možda je on *lamed* – *vav cadik*, skriveni sveti čovjek," pomislio je Rebbe. "Sutra je Šabos. Možda će onda on otkriti svoju pravu uzvišenu razinu..."

Ali čovjek nije držao Šabos ni na koji način! Nije molio, nije radio *kiduš* (blagoslov nad vinom), i što je najgore od svega, on je *mamash* (zaista) održao veliku zabavu u petak navečer. On i njegovi prijatelji su jeli i pili. Pušili su, slušali muziku, pje-

(nastavak s 34. stranice) **Rabbi Shlomo Carlebach: Šabos**

vali i plesali. Jednom riječu, prekršili su svaki zakon Šabosa, i time onemogućili da sveti Baal Shem Tov moli sa svojom uobičajenom dubokom koncentracijom, ili da održi svoju uobičajenu gozbu na Šabos. Zapravo, jedino što je imao za jesti bio je ostatak malog kruha, vino i ribu koje je donio sa sobom. Dok se vlasnik kuće dobro provodio uživajući sa svojim prijateljima ne-Židovima, *Besht* je imao jedan potpuno mršavi Šabos.

U subotu navečer, dok se pripremao da ode, sveti Baal Shem Tov je odlučio da mora otkriti što se tu događa. Stoga je rekao svom domaćinu, "Dragi moj prijatelju, bio si vrlo ljubazan. Ali nadam se da nećeš zamjeriti ako ti postavim jedno pitanje? Ti i tvoji prijatelji ste u petak naveliko slavili. Je li bio neki poseban razlog za vašu proslavu?"

"Sveti Rebbe," odgovorio je čovjek. "Ja znam da po mom izgledu nikada ne biste mogli zaključiti, ali istina je, ja sam Židov. Kao malog dječaka oteli su me i doveli u ovo mjesto. I nije mi bilo dozvoljeno da napustim grad. Moji otmičari su mi rekli da će me ubiti pokušam li pobjeći i vratiti se kući..."

Želim da znate da sam sebi obećao, kada su me odveli, da nikada neću zaboraviti da sam Židov. Ali ja sam jedini *Yid* u ovom kraju, a bio sam tako malen kad su me oteli. Ja *mamash* ne znam sto to znači biti Židov. Ja imam blijede uspomena o svojoj obitelji. Ali jednu sam stvar zauvijek zapamtio: da mi je otac rekao da je Šabos vrijeme za slavljenje najvećim veseljem. I znam da je

naša kuća uvijek bila puna gostiju na Šabos...

"Dakle, ja stvarno nisam bogat čovjek, pa se kroz tjedan snalazim s jednostavnom hranom. Štedim svoj novac za Šabos. U petak navečer ja pozovem puno gostiju, baš onako kako je moj otac običavao raditi, i napravim veliku zabavu. Serviram najbolju hranu, najbolja vina, pa slavimo na najradosniji mogući način..."

Sveti Baal Shem Tov gledao je u *Yiddelea*: "*Gevalt* (kako silno), koji uzvišeni Šabos ima ovaj čovjek! Bez poznavanja ijednog od zakona, i živeći ovdje potpuno sam, on ipak *mamash* prima svu dubinu Šabosa...svjetlo, radost. Kako to nisam uspio uvidjeti ranije? Kakvo li vjerno Židovsko srce taj čovjek ima, kakvu duboku Židovsku dušu!"

Onda mu je došla druga misao. "Ovaj čovjek stvarno želi živjeti kao Židov ali ne zna kako. Da ga ja naučim o *jidiškajtu* (Židovstvu)? Onda će moći još dublje održavati ono što si je obećao, da nikada neće zaboraviti otkuda dolazi. I možda da mu pokažem način na koji zapravo Židov treba držati Šabat? Njegov Šabos, ma koliko god bio lijep, nije potpun jer on zna sam jednu polo-

vicu, svjetlo i radost. Ako ga podučim o drugoj polovici, *š'miras Šabosu*, kako držati Šabos prema zakonu, onda bi njegov Šabos bio na višoj razini..."

Zato sveti *Besht* otvori svoja usta da *Yida* podučiti malo Tore. Ali na njegovo čuđenje, iz usta mu nije izašla niti jedna jedina riječ. Bilo je to kao da ga nešto sprečava da govori. A onda, je u svojoj duši začuo glas koji mu je rekao, "Sveti Baal Shem Tove, razmisli o onome što namjeravaš napraviti. Istina je da su tvoje namjere vrlo uzvišene. Želiš pomoći prostodušnom *Yidu* da postane bolji Židov. Želiš da njegov Šabos bude potpun. Ali zar ne vidiš? On *mamash* vjeruje da sa svojim zabavama slavi Šabat i nastavlja tradiciju svog oca. I to ga uvjerenje ispunjava najvećom srećom."

"Što misliš što bi se dogodilo tom čovjeku kada bi saznao da je sve radio krivo – umjesto da poštuje Šabos, da ga je zapravo skrnatio? Što misliš što bi se dogodilo njegovoj čistoj, nevinoj, najiskrenijoj *simha* (sreći, veselju)? Je li vrijedno truda, u ovom periodu njegovog života i u njegovim okolnostima, učiti ga zakone Šabosa – ako čineći to uništavaš njegovu dušu i oduzimaš mu izvor radosti?"

Tako je sveti Baal Shem Tov jednostavno ponovno zahvalio čovjeku za njegovo gostoprimstvo, popeo se u svoju kočiju i otišao. ■

Prevela Tamar Buchwald

Rabbi Shaul Youdkevitch, Live Kabbalah:

TJEDNI ZOHAR: KI TISA

Paraša (priča) Ki Tisa, o grijehu sa Zlatnim teletom, bavi se jednim od najvažnijih problema čovjekova života - našim odnosu prema neuspjehu.

Svaka osoba doživi trenutke neuspjeha i izdaje. Kako se nositi s time?

Kako promijeniti situaciju koja je nazgled beznadna? Koja je formula da preokrenemo svoju nesreću i sudbinu nakon što se zbude ono najgore?

Prilog od pola šekela

Paraša Ki-Tisa (paraša - priča o tome) počinje riječima: "Kad krenete raditi popisivanje Izraelaca da ih prebrojite, svaki od njih ima platiti B-gu otkupninu za svoj život u trenutku kada bude brojano". Ovo je način na koji većina prijevoda prevodi ovaj redak (*Izlazak 31,12*); mada hebrejska riječ "ki tisa" jednostavno znači, "kada podizete", a ne "kada brojite" ili "kada popisujete stanovništvo", i komentatori pitaju zašto Tora ne odabire izraz naredbe kao što je "prebrojite sve Izraelce"?

Zohar objašnjava da kada brojimo stvari mi ih ograničavamo. 'Brojati', *liSPoR* (לספור) na hebrejskom, dolazi od riječi *SeFaR* ili *SaPaR* (חתך ספר גבול - granica / rez), što znači da kad god brojimo mi ograničavamo Svjetlost života. Fokusiranje na brojanje naših blagoslova ukida njihovu sreću. Stoga se moramo truditi dodati još vrlina i dobrih djela u naše živote, a ne razmišljati o onima koji već imamo. Kad smo previše usredotočeni na ono što smo u prošlosti postigli, u opasnosti smo da ograničimo daljnji rast, kreativnost i uspjeh.

Kad god se pitamo kako to da naši dobici nisu izravno proporcionalni s našim naporima, mi zapravo brojimo naknadu za naše vrline i na taj način ih gubimo. Stoga, a prema Zoharu, mi se moramo usredotočiti na napore i na naše ciljeve, a svođenje računa ostaviti Stvoritelju, jer nikad ne znamo koliki je trud uistinu potreban da bi se uklonio *kruh sramote* na način koji će nas nagraditi pravim uspjehom.

Postupak popisivanja u pustinji nije proveden brojanjem ljudi, nego brojanjem priloga koji su dali, po pola šekela po osobi - "Svaki od njih ...ima dati pola šekela, prema svetom šekelu, koji teži dvadeset gera. Ovih pola šekela je prinos

B-gu " (*Izlazak 30,13*).

U biblijska vremena šekel se dijelio na dvadeset jedinica, što znači da pola šekela iznosi deset jedinica. Broj 10 je slovo *jod* (י) simbol savršenstva Drva života, a to su deset *sefirot*. Riječ *jod* (יד) sadrži slovo י od deset *sefirot* i slova ו (*vav* - 6 u šest) i ד (*dalet* - 4) koji zajedno daju zbroj deset - a to je stoga da nas poduču jednu vrlo snažnu pouku: Svaki put kada se želimo povezati sa Svjetlošću, to se mora učiniti postupkom koji obuhvaća 20 *sefirot* (10+10).

Prvih 'deset' se odnose na "ja želim" - našu želju za primanjem, međutim, zakoni našeg svemira ne dopuštaju nam da stalno budemo u stanju "želim", koje je frekvencija kraja i smrti - a što je suprotno od beskonačnosti i života. Isključivo fokusiranje na naše želje privlači svjetlost koje se naziva 'izravno Svjetlo'. Povezivanje s 'izravnim Svjetlom' pogubno je i ima učinak kratkog spoja, spaljivanja i uništenja. Kako bi se povezali sa životom i Svjetlošću, izvorom života, na konstruktivan način, mi moramo stvoriti deset *sefirot* od "povratnog Svjetla" - moći davanja i dijeljenja s našim bližnjima. Ako želimo primiti čitavo beskonačno obilje stvaranja mi ga moramo zauzvrat i dijeliti, i što više želimo obilje to više moramo vraćati i stvoriti veće 'povratno Svjetlo' za naše bližnje.

Pola šekela koji su Izraelci bili davali svake godine poveznica je sa "povratnim Svjetlom" koje im je pomoglo da steknu veliku snagu koja u sebi sadrži bogatstvo i blaženstvo. To Svjetlo je "posuda" u kojoj se nalazi blaženstvo - "posuda" sačinjena od sile davanja, dijeljenja i potpune vjere.

Ki tisa, "Kad podignete", je *micva* da sebe izliječimo podizanjem iznad sebičnosti, podizanjem sebe za 10 razina 'povratnog Svjetla'.

Sindrom Zlatnog teleta - bolest i njezin lijek

Paraša Ki tisa priča poznatu priču o zlatnom teletu. Iako se ovaj događaj

dogodio prije 3400 godina, zlatno tele je i danas simbol trčanja čovječanstva za ispraznošću i sebičnošću. Ova trka uvijek dovodi do uništenja, boli i gubitka. Razlog zašto *paraša* počinje s pričom o pola šekela je to što svijest o pola šekela u sebi nosi lijek za bolest čovječanstva koja se zove 'sindrom zlatnog teleta' - i uči nas da stvaranje "povratnog svjetla" u našim životima, davanjem i dijeljenjem, i onda kad to baš i nije najugodnije za učiniti, je način stvaranja Svjetla koje će nas štititi od neuspjeha, poraza i smrti.

Povezivanje s pola šekela u današnje vrijeme

Davanje pola šekela je tradicija koja se nastavlja s koljena na koljeno. Vrijeme za to je prije ili tijekom Purima. Iznos koji se daje je vrijednost 10 grama čistoga srebra. U ožujku 2025. on iznosi 9,59 EUR.

Ketoret

Nakon priče o 'pola šekela', imamo jednu od najmoćnijih i najmističnijih priča u cijeloj Tori, a to je priča o hramskom tamjanu (*Izlazak 30,34-38*). Zohar nas podučava da čitanje ili osmatranje (skeniranje) i razmišljanje o ovoj priči 3 puta dnevno ima ogromnu moć zaštite. Očito ovo je još jedan lijek za slabost sindroma zlatnog teleta od kojeg svi patimo.

Trinaest odlika

Mošeova reakcija nakon grijeha sa zlatnim teletom može nam pružiti vrlo snažnu pouku. Prva reakcija većine ljudi na neuspjeh ovakvih razmjera (ovo je neuspjeh Mošea kao vođe) je krivnja, očaj, bijes i sl. Međutim, Mošev odgovor je potpuno van tog okvira, njegov je odgovor najfrapantniji primjer krajnje duhovnog odgovora na katastrofu. Moše se molio Stvoritelju govoreći ono što možemo sažeti u nekoliko riječi: "Sve što Si nam do sada dao pokazalo se kao nedovoljno da bi se uklonilo zlo iz srca ljudi, molim te daj nam nešto jače." Kao odgovor na to Stvoritelj Mošeu daje ono što je poznato kao tajna Trinaest odlika (atributa), sposobnost da se ozdravljenje i čišćenje privuče s najviših sfera - *Ketera* (gornje *sefirot Keter, Hohma, Bina*), dok Tora sile ozdravljenja može dovesti samo iz *Zeir Anpina* (7 donjih *sefirot*).■

Biseri hasidske mudrosti

Živjeti Toru

Reb Leib, sin Sare, bio je skriveni cadik. On je veći dio svoga života proveo lutajući svijetom, prateći tokove rijeka, s namjerom da spasi duše živih i mrtvih. Govoreći o svojim putovanjima u Mezrič, jednom je rekao:

"Ja nisam putovao velikom Magidu da slušam kako on interpretira Toru, već da vidim kako se ponaša kada obuva i izuva cipele. Jer, nakon svega, od kakve su važnosti naše interpretacije Tore? Čovjek mora živjeti Toru u svojem govoru, radu i vjernosti Stvoritelju."■

Da bismo živjeli život ispunjen smislom i istinom, moramo definirati dobro i loše te moramo imati jedan apsolutni sustav vrijednosti koji vodi naše ponašanje. U protivnom će naši standardi ostati arbitrarni. Mi se čak možemo zapitati zašto bismo uopće život trebali posvetiti potrazi za dobrim. Kada poučavamo našu djecu razlikovanju između dobra i zla, moramo biti u stanju objasniti njima – i nama samima – zašto je takvo razlikovanje nužno i apsolutno.

U *Bibliji* je B-g dao čovječanstvu zbir apsolutnih zakona i uputa koji definiraju ispravno i neispravno, dobro i loše.

Promatrano iz B-žje perspektive, dobro i zlo su snage koje su, svaka za sebe, konstruktivne i destruktivne. I one su definirane isto tako apsolutno, kao i sustav kojim upravljaju. Kao što zdrava hrana hrani tijelo, a otrov ga truje, dobrota je neophodna za zdravlje duše, a zlo ga razara.

I zato, B-žje upute – koje se ogledaju u našem unutrašnjem osjećaju za ispravno i neispravno – nisu samo sugestije ili zapovijedi o načinu na koji trebamo živjeti. Prije se tu radi o uputama kojima je B-g, stvoritelj i arhitekt života, detaljno objasnio kako se trebamo odnositi prema tijelu i duši kako bismo djelovali na najbolji mogući način.

Dobrota nije samo moralna obveza; ona je osnovna hrana za naše tijelo i dušu. Slično tome, povreda druge osobe nije prihvatljiva, ne samo zato što mi na to nemamo pravo, već zato što na taj način nanosimo bol samima sebi.

Takvo gledanje na dobro i zlo također objašnjava nagradu i kaznu, što je u svojoj osnovi sustav uzroka i posljedice, kozmički imuni sustav. Dobra djela nas još više povezuju s B-gom i tako snaže našu dušu; loša djela nas odmiču od B-ga i slabe nam dušu.

Plemenito ponašanje nije samo odnos među ljudima, ona je odnos između čovjeka i B-ga. Ratovi izbijaju u ljudskim srcima kada duše izgube vezu s B-gom, izvorom dobrote. Zašto su ljudi u stanju mržiti i uništavati jedni druge? Zato što ego može poželjeti zanijekati činjenicu da čitavo čovječanstvo potiče iz istog izvora i treba težiti istom cilju. Činiti dobro znači izdići se iznad osobnih potreba, povezati se s B-gom i proširiti to jedinstvo na bližnjega svoga.■

~ R. Menachem Mendel Schneerson

Bisere sakupio i preveo Nenad Vasiljević

Alan Morinis

Program musara

Ljubaznost - Hesed

A ako sam samo za sebe, što sam?

*"Što Vječni traži od tebe
osim: samo da činiš pravicu,
ljubiš milosrđe i smjerno
hodiš sa svojim B-gom."
(Mika 6,8)*

Židovska tradicija uzdiže ljubazna djela na najviši mogući stupanj među duševnim osobinama. Samo za neke probleme postoji rješenje, no svi oni bivaju ublaženi ljubaznim reakcijama ljudi oko njih.

U Pirke Avot (2,1) učimo: "Na trima stvarima stoji svijet: na Tori, na službi B-gu i na *hesedu* (dobrim djelima)." Činjenica da je *hesed* jedan od triju stupova na kojima stoji svijet ističe koliko je ova duševna osobina važna.

Hesed je u prvom redu B-žja vrlina. Zapravo, od 245 puta koliko se ova riječ u nekom obliku pojavljuje u Bibliji, oko dvije trećine njih govori o B-žjem karakteru i postupcima. B-g je gospodar *heseda*: On nema nikakvih potreba, tako da sam B-žji čin stvaranja svijeta nije ništa drugo do čin posvemašnjeg *heseda*! Kao što Psalam kaže, "Svijet je izgrađen *hesedom*" (89,3).

B-g je također stalno angažiran u održavanju sveg stvorenja, što je još

jedan oblik *heseda*. Makar to može biti teško za primijetiti, nama se u svakom trenutku pruža velika ljubav. Mi smo slabi, pipamo oko sebe, saplićemo se i padamo. Griješimo naspram drugih, naspram sebe i naspram B-ga. A ipak ne bivamo utr-

nuti poput treperave svijeće, kao što bismo mogli biti. Naša srca nastavljaju kucati i mi pronalazimo snage da se ponovo podignemo – jer nas B-g podržava. To je B-žji *hesed*.

Iz toga vidimo da je ključ *heseda* da on podupire drugoga. Prema gled-

(nastavak s 38. stranice) **Alan Morinis** Program musara

štu musara, malo vrijedi njegovati dobru volju u svom srcu i zaželjati nekome sve najbolje. Vi te osjećaje morate iskoristiti i doprijeti do druge osobe stvarnom podrškom – novcem, vremenom, ljubavlju, empatijom, uslugom, otvorenim uhom, fizičkom pomoći, pismom, telefonskim pozivom, i tako dalje i tako dalje.

Hesed je čin potpore, no on mora proisteci iz dobrote i susosjećanja, i niti jednog drugog motiva. Iako plaćanje poreza omogućuje programe koji pomažu ljudima, bilo bi vrlo nategnuto nazvati plaćanje poreza činom *heseda*. Ili možda uzvraćamo za nešto što je nama učinjeno, ili pomažemo očekujući da dobijemo nešto zauzvrat. Postupci se karakteriziraju kao *hesed* jedino kada su potaknuti duhom darežljivosti.

S time na umu, *hesed* ću sada prevesti kao "velikodušnu potkrepljujuću dobronamjernost." To je mnogo nespretnije od već nespretna "dobrohotnosti," no to govori o mnogo više od lijepog ponašanja i iskazivanja dobrih želja.

Iznad ograničenja

Hesed zahtijeva da se podignemo iznad vlastitih granica koje su nam poznate i ugodne. Moramo se napregnuti da bismo učinili *hesed* ili to nije *hesed*. Sada možemo razumjeti zašto se Židovska tradicija slaže da je pohođenje pokojnika *hesed šel emet* – "istinski" *hesed*. Jedino kod

mrtvog tijela ne možemo gajiti apsolutno nikakve nade ili šanse za uzvraćanje na našu velikodušnost. Dodao bih, također, iz svog vlastitog iskustva, da dobrota prema drugim bićima koja nisu ljudi, potpada u istu kategoriju. Ljudi koji oslobađaju kitove zarobljene u ribarskim mrežama, ili zaliječe ozlijeđene ptice, i ne čine to zato što će im medvjedi ili dabrovi poslati za Purim košaru *hamantašena*.

Već mogu čuti kako netko kaže, *Da,*

ali što je s unutarnjim osjećajem topline koji obuzme ljude kada znaju da čine nešto dobro? Nije li to neka vrsta "nagrade"?

Naravno da dolazi do radosti pri vršenju *micve*. Ali osim ako ne činite to isključivo da biste postigli taj osjećaj, osjećati radost pri *hesedu* ne poništava vaše napore koje ulažete iznad granica vaše ugone kako biste nekome ponudili dobronamjernu podršku, odnosno *hesed*.

Musar naglašava da neki ljudi budu potaknuti na čin *heseda* svaki put kada ugledaju nekoga kome je potrebna pomoć. Drugi, međutim, ne čekaju da im se prilika sama ukaže, već traže svaku mogućnost da učine *hesed*. To je ono na što su učenjaci mislili kada su rekli da "način na koji postupaju oni koji čine *hesed* je da trče za siromasima" (*Talmud – Šabat 104a*).■

Iz domaćeg tiska

VELIKI USPJEH

Znanstvenici došli do prijelomnog otkrića: Ovo mijenja sve što smo znali o našem imunitetu, pronašli smo 'zlatni rudnik'!

Jutarnji list, 8.3.2025.

Otkriven je novi dio imunološkog sustava, za koji znanstvenici vjeruju da bi mogao pomoći u stvaranju novih antibiotika. Dio tijela za koji se već zna da reciklira proteine, također ima "tajni način" rada kojim izbacuje kemikalije koje ubijaju bakterije, prenosi BBC.

Istraživači iz Izraela smatraju da ovo otkriće u potpunosti mijenja naše razumijevanje o načinu na koji smo zaštićeni od infekcije i stvara novu priliku za traženje antibiotika u vrijeme rastućeg problema superbakterija koje su otporne na trenu- tne lijekove.

U središtu otkrića je proteasom - sićušna struktura koja se na-

lazi u svakoj stanici tijela. Njegova glavna uloga je "sjeckanje" starih proteina na manje komade kako bi se mogli reciklirati za stvaranje novih. Niz eksperimenata, detaljno opisanih u časopisu Nature, pokazuje da proteasom otkriva kada je stanica zaražena bakterijom.

Zatim mijenja strukturu i ulogu, počinje pretvarati stare proteine u kemikalije koje mogu oštetiti vanjski sloj bakterija i uništiti ih.

- Ovo je stvarno uzbudljivo, jer nikad nismo znali da se ovo događa. Otkrili smo novi mehanizam imunитета koji nam omogućuje obranu od bakterijske infekcije. To se događa u svim stanicama i stvara potpu- no novu klasu potencijalnih pri-

rodnih antibiotika - rekao je profesor Yifat Merbl s Weizmann Instituta za znanost.

Tim je prošao kroz proces eksperimenata kako bi pronašli spomenute prirodne antibiotike. Testirali su ih na bakterijama iz laboratorija i miševima s upalom pluća i sepsom. Kažu da su dobili rezultate koji su usporedivi s nekim poznatim antibioticima. Profesor Daniel Davis, imunolog na Imperial Collegeu u Londonu, rekao je da je otkriće "izuzetno provokativno i vrlo zanimljivo".

- Ono što je stvarno uzbudljivo u vezi s ovim je da je to potpu- no neotkriveni proces kojim se stvaraju molekule protiv bakte- rija unutar naših stanica, čini se vrlo važno i iznenađujuće - dodao je Davis.

Istovremeno upozorava da će trebati još vremena i testiranja prije nego što se otkriće pre- tvori u novi izvor antibiotika.

- To je potencijalni "zlatni ru- dnik" za nove antibiotike, po- prilično uzbudljivo. Čudno je da je to nešto što imamo u sebi, ali sve se svodi na to da sada imamo tehnologiju koja može detektirati takve stvari - rekla je Lindsey Edwards, profes- rica mikrobiologije na King's Collegeu u Londonu.

Vjeruje da bi moglo biti manje problema s razvojem lijekova jer se radi o tvarima koje su već proizvodi ljudskog tijela pa bi "sigurnosna strana zbog toga mogla biti puno lakša", izvještava BBC.■

Izrael traži da se u sklopu produžetka prve faze sporazuma oslobodi što više talaca

N1, 4.3.2025.

Izraelski ministar vanjskih poslova Gideon Saar u uto- rak je rekao da je Izrael spreman nastaviti s dru- gom fazom dogovora o pre- kidu vatre u Gazi, sve dok je Hamas spreman oslobodi- ti više od 59 talaca koje još drži u zatočeništvu.

Borbe u Gazi prekinute su 19. siječnja u skladu s dogovorom o primirju u kojem su posredo- vali američki, katarski i egip- tski posrednici. Hamas je do- sad razmijenio 33 izraelska ta- oca i pet Tajlandana za oko 2000 palestinskih zarobljenika i pritvorenika.

No početno primirje u trajanju od 42 dana je isteklo, a Hamas i Izrael, koji je blokirao ulazak

kamiona s humanitarnom po- moći u Gazu, i dalje su među- sobno udaljeni kada su posrije- di šire teme, među kojima i ona o poslijeratnoj upravi Ga- zom i budućnosti Hamasa.

"Spremni smo nastaviti s pri- mjenom druge faze. No da bi- smo produljili vrijeme ili okvir, trebamo sporazum o oslobađa- nju još talaca", rekao je Saar novinarima u Jeruzalemu dok se arapski čelnici spremaju za sastanak u Kairu gdje bi trebali razgovarati o planu koji će omogućiti trajan završetak rata.

Hamas tvrdi da želi prijeći na drugu fazu pregovora koji bi trebali utrti put prema trajno- me završetku rata, što bi uk- ljučivalo potpuno povlačenje izraelskih vojnih snaga iz ra-

zorene palestinske enklave i povratak preostalih 59 talaca odvedenih u Hamasovu napa- du na Izrael 7. listopada 2023.

No Izrael želi da se u sklopu produžetka prve faze oslobodi što više talaca, umjesto da se prijeđe na drugu. Izraelski su čelnici u nedjelju objavili da podupiru i prihvaćaju kompro- misno američko rješenje, koje je Hamas odbacio. Njime se predviđa produljenje prve faze primirja do sredine travnja - za vrijeme trajanja muslimanskog mjeseca posta Ramazana, koji je počeo u subotu, do nakon židovskog praznika Pashe u travnju.

Posebni izaslanik američkog predsjednika Donalda Trum- pa za Bliski istok, Steve Wit- koff za regiju trebao posjetiti u

predstojećih nekoliko dana da bi se razgovaralo tomu hoće li se prekid vatre produljiti ili će se prijeći na drugu fazu, obja- vio je u ponedjeljak State Department.

Saar je negirao da Izrael krši sporazum jer nije pokrenuo drugu fazu pregovora. Rekao je da između dviju faza nema "automatizma" te dodao da je Hamas sam prekršio sporazum, zaplijenivši većinu humanitarne pomoći. Humanitarne grupe kažu da su pljačke i protuzako- nito otmicanje kamiona s huma- nitarnom pomoći u Gazi velik problem, no Hamas, islamisti- čka militantna skupina koja je preuzela vlast u Gazi 2007., negira da je zaplijenila robu za svoje članove.■

Trudeau: Ja sam cionist

Index.hr, 7.3.2025.

U JEDNOM od svojih poslje- dnjih javnih nastupa kao Ka- nadskog premijera Justin Tru- deau je upozorio da su se "upalila crvena svjetla". Govor- io je o poricanju Holokausta i rastućem valu antisemitizma u Kanadi od trenutka kad je Ha- mas napao Izrael 7. listopada 2023.

"Ono što mi, što vi doživljava- te, nije normalno. Antisemiti-

koji pjevaju hvalospjeve Ha- masu i Hezbolahu dok mašu svojim zastavama na ulicama naših gradova, to nije normal- no", rekao je Trudeau na Na- cionalnom forumu o borbi protiv antisemitizma.

"Izrazom cionist se sve više razbacuje kao pejorativom unatoč činjenici da to jedno- stavno znači vjerovanje u pravo židovskog naroda, kao i svih drugih ljudi, da sami određuju

svoju budućnost, to nije nor- malno. Nitko u Kanadi ne bi se trebao bojati nazvati se cioni- stom. Ja sam cionist", rekao je uz pljesak publike.

Što je cionizam?

Riječ cionist označava pristašu cionizma, političkog pokreta koji se pojavio krajem 19. sto- ljeća s ciljem stvaranja židov- ske države na području povije- sne Palestine, odnosno terito-

rija koji Židovi smatraju svojom prapodmočinom.

Kritičari cionizma često ga po- vezuju s osnutkom Izraela 1948., što je događaj koji je za Palestince značio gubitak ze- mlje i početak izbjeglištva. Mnogi Palestinci i njihovi pri- staše vide cionizam kao ideolo- giju koja je omogućila i oprav- dala oduzimanje njihove do- movine.■